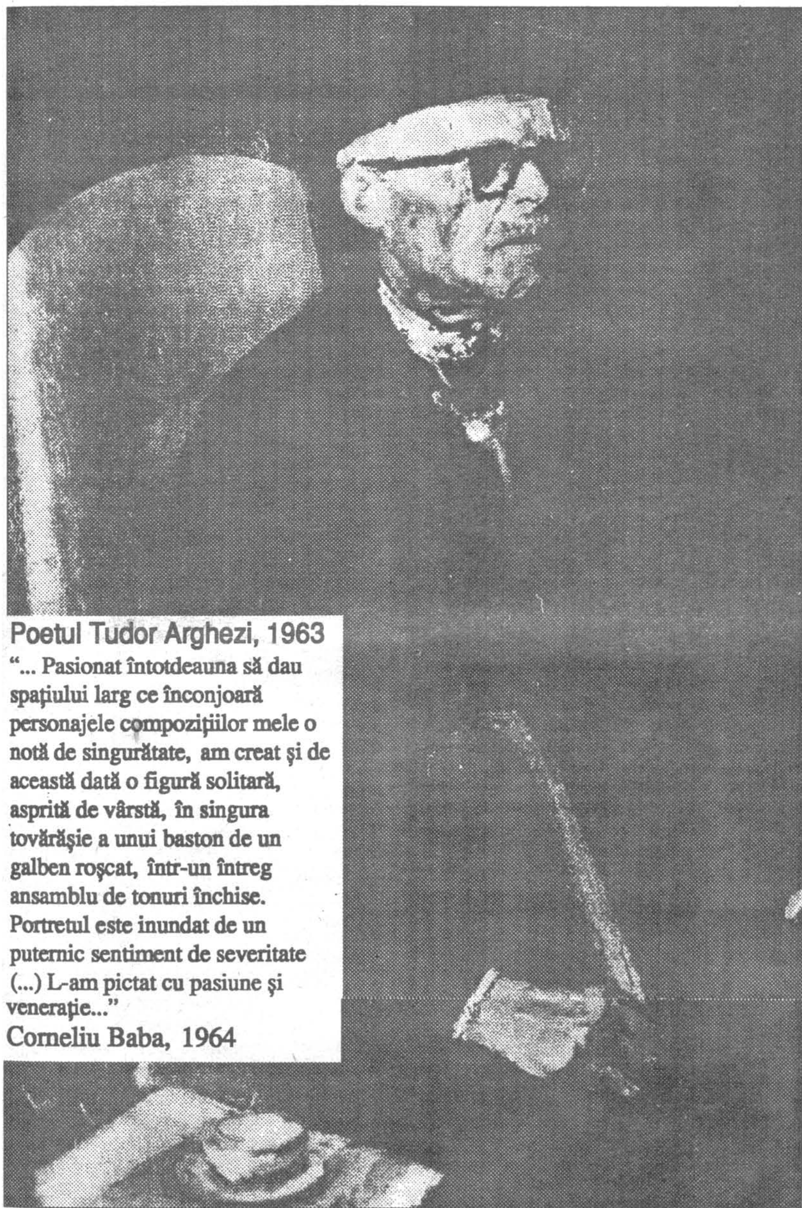
BIBLIOTECA MUNICIPALĂ "M. SADOVEANU"
Inventar Nr.______
3ВД

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 46
(115)
19-26 nov. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Poetul Tudor Arghezi, 1963

"... Pasionat întotdeauna să dau spaţiului larg ce înconjoară personajele compoziţiilor mele o notă de singurătate, am creat şi de această dată o figură solitară, aspriţă de vârstă, în singura tovărăşie a unui baston de un galben roşcat, într-un întreg ansamblu de tonuri închise. Portretul este inundat de un puternic sentiment de severitate (...) L-am pictat cu pasiune şi veneraţie..."

Corneliu Baba, 1964

Dan GRIGORESCU

MAESTRUL BABA

Corneliu Baba străbate acest timp, în care avem privilegiul de a-i fi contemporani, având alături, aşa cum mărturisea într-un **Cuvânt** ce prefaţa o carte a domniei-sale, apărută în urmă cu trei decenii, aceiaşi prieteni nedespărţiţi - singurătatea, paleta cu culori şi un caiet de însemnări pe masa de lucru.

Singurătatea acelor spirite care, în arta noastră modernă, au dat un înţeles adânc sintezei între ceea ce surprindre, în lumea formelor şi a culorilor, sensibilitatea privirii şi ceea ce descoperă, în miezul ascuns pentru alţii - al acestei lumi, gândul niciodată liniştit al artistului. In această privinţă, Corneliu Baba se aşază în continuarea acelei mari tradiţii a picturii şi a desenului pe care a ilustrat-o cu delicateţe şi cu dramatism, Tonitza, maestrul său venerat.

S-a spus, cu deplină dreptate, că, într-o pictură precumpănitor lirică, aşa cum e pictura tradiţiei româneşti, Baba a introdus semnificaţiile naraţiunii. De fapt, episoade ale unui epos grav, maiestuos, clădit fără grandilocvenţă, cu un firesc de-a dreptul copleşitor. Personajele sale din memorabilele compoziţii înfăţişând grupuri de ţărani ritmează, într-o prozodie clasică, spaţiul şi aduc legenda lângă noi, muritorii de rând. Mai târziu, prin anii '80, când grotescul devenise o dominantă a politicii din această ţară, el a creat un ciclu, al **Regelui nebun,** care dezvăluia proporţiile tragice ale realităţii româneşti din acei ani. Se înţelege, picturile acelui ciclu au displăcut enorm puternicilor timpului şi maestrul a rămas cufundat şi mai adânc în singurătatea atelierului său.

Fascinaţia lumii care trăieşte în tablourile lui Baba, forţa cu care ne îndeamnă ea la meditaţie se datoresc, în primul rând, unui refuz explicit al artistului faţă de orice fel de compromis. Pictura şi desenul său au respins, cu o exemplară consecvenţă, îndulcirea adevărului, învelirea lui, cum spunea odinioară Papini, în vată sau în zahăr ars. Se desluşeşte întotdeauna, în picturile lui inspirate de existenţa dramatică a oamenilor amărâţi, un sens polemic pe care maestrul Baba nu a vrut niciodată să-l disimuleze în vreun fel.

Dar, în acelaşi timp, e un poet care ştie să găsească în înfăţişările cele mai obişnuite ale lumii din preajma tuturor, în umilele naturi moarte cu tonuri savant cizelate, strălucirile ascunse sub pojghiţa aparent lipsită de lumină a lucrurilor. Sau peisajele lui, sobre, de o monumentalitate aproape tragică: **Veneţiile** lui Baba dau, împreună cu cele ale lui Petraşcu - un alt predecesor de seamă pe care el l-a respectat foarte mult -, măsura în care pictura românească a fundamentat o nouă perspectivă în interpretarea dramaticelor priveli şti de pe ţărmul lagunei. Sau chipurile de adolescentă care ascund, cu inefabilă inocenţă, o taină. Sau portretele de copii ce se ivesc în marile compoziţii, luminându-le cu candidele lor întrebări nerostite...

Dincolo, însă, de aceste întrebări - uneori grave, dramatice, altele de o negrăită candoare -, creaţia lui Corneliu Baba transmite o mare certitudine: arta poate întemeia marile adevăruri ale existenţei noastre. Personalitatea unui artist care, din singurătatea demnă a atelierului său, s-a aflat mereu printre intelectualii care au dominat epoca, opera creată de el sunt temeiuri ale celor câteva certitudini pe care le păstrăm în noi.

Pentru ele, vă mulţumim, maestre Baba!1

UN POEM RELIGIOS INEDIT de Samuil Micu
AŞCHII DE DRUM de Marin Sorescu
EXERCIŢII DE UITARE de Eugen Simion
PATRIA MEA ESTE LIMBA ROMÂNĂ de Ion Miloş
STAREA LITERATURII, convorbire cu Tudor Dumitru Savu
PROZĂ de Mihai Iacob
Mai semnează: Gheorghe Tomozei, Titus Popovici, Marian Popa, Dumitru Micu, Ion Drăgănoiu, Doina Modola, Nicolae Iliescu, Lucian Chişu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Celebrarea Marii Uniri

Ministerul Culturii a publicat un voluminos „Program selectiv"al manifestărilor organizate în întreaga țară de inspectoratele de cultură județene, în săptămânile ce preced a 75-a aniversare a Marii Uniri. Pentru zilele ce-au mai rămas până la 1 Decembrie, selectăm, la rândul-ne, din această selecție, în ordine alfabetică, un număr de județe și câteva oferte care ni se par că pot fi creditate cu un grad mai mare de interes literar și cultural.

● **ALBA.** Semicentenarul Bibliotecii județene „Lucian Blaga". 24-25 noiembrie, Alba-Iulia - Biblioteca județeană. ● „Zilele Rebreanu", ediția a IV-a, 26-28 noiembrie. Aiud - Biblioteca orășenească.

● **ARAD.** Concurs național de creație literară. 27 noiembrie, Arad - Teatrul de Stat. • Poezie și muzică românească. 24 noiembrie, Arad - Școala de arte.

● **BIHOR.** Expoziția „Cărțile Unirii". 23 noiembrie, Oradea - Biblioteca județeană „Gheorghe Șincai".

● **BOTOȘANI.** Salonul național de artă plastică „Ștefan Luchian", ediția I, 1 decembrie, Botoșani - Galeriile de artă „Ștefan Luchian".

● **CARAȘ-SEVERIN.** Expoziția „Cartea în slujba idealului unității naționale", 1 noiembrie - 30 decembrie, Reșița - Muzeul de istorie. ● Simpozionul „Marea Unire în memoria cărților", 1 decembrie, Reșița - Biblioteca județeană.

● **CLUJ.** Festivalul interjudețean „Trio transilvan - Trio instrumental", ediția a VI-a, Gherla - Casa de cultură.

● **HARGHITA.** Documente despre Unirea din 1918 aflate la Filiala Harghita a Arhivelor Statului. 15 noiembrie -1 decembrie, Miercurea-Ciuc - Complexul muzeal.

● **IAȘI.** Spectacolul „Noi suntem români". 26 noiembrie. Iași - Teatrul „Luceafărul".

● **MARAMUREȘ.** Premiera spectacolului de teatru „Sângerările Unirii". 1 decembrie, Târgu Lăpuș - Casa de cultură. ● Montaj literar-artistic; depuneri de coroane, pelerinaj la biserica „Unirii tuturor românilor", 1 decembrie, Sisești – Complexul muzeal „Dr. Vasile Lucaciu".

● **MUREȘ.** Adunarea festivă și spectacol omagial „Un singur neam, o singură voință", 29 noiembrie, Târgul-Mureș - Teatrul Național.

● **SUCEAVA.** Lansarea numărului omagial al revistei „Bucovina literară", 27 noiembrie, Suceava - Muzeul de istorie a Bucovinei.

● **TULCEA.** Expoziție de carte și publicații periodice dedicate împlinirii a 115 ani de la realipirea Dobrogei la România. 12-30 noiembrie - Tulcea, Babadag, Măcin, Mahmudia, Peceneaga, Sulina, Sarichioiu, Isaccea.

● **VASLUI.** Expoziția „Unire-n cuget și-n simțiri", 25 noiembrie, Huși - Muzeul orășenesc. ● Concertul spectacol „Uniți în cuget și-n simțiri", 1 decembrie, Huși - Sala Primăriei.

BIBLIOGRAFIE

● Ștefan Baciu. **Poemele poetului singur.** col. „Poeți români contemporani", Editura Eminescu 1993, 420 p., 950 lei

● Anton Holban. **O moarte care nu dovedește nimic. Ioana.** Tablou cronologic și crestomație critică de Livius Petru Bercea, Editura de Vest, Timișoara, 1993. 300 p. , 580 lei.

● Ioan T. Lungu. **De la Stalingrad la Gherla.** Roman document. Editura de Vest, Timișoara, 1993, 112 p. , 250 lei.

● Ileana Oancea. **Romanitate și istorie.** Epistemă clasică și literarizare. Editura de Vest, Timișoara, 1993. 196 p. , 250 lei.

● Juliana Pilon. **Dincolo de cortina nopții.** Introducere de Mircea Eliade. Traducere de Sanda Aronescu, col. „Abandon", Editura de Vest, Timișoara, 1993 , 124 p., 200 lei.

● Titu Georgescu. **România între Ialta și Malta** , Editura Sensa, București. 1993. 328 p. , 1000 lei

TUR DE ORIZONT

Sub semnul ilicitului și al calomniei: revista ACUZ

A apărut un nou periodic, intitulat mult prea avântat și dreyfusian: ACUZ. Cu neplăcere constatăm că, la fel ca suratele lui în ale gazetăriei (ROMANIA LIBERĂ, MIȘCAREA, etc.). ACUZ se pune ostentativ și ilicit sub semnul marelui Eminescu, din care ni se oferă în deschidere un citat: "Părerea mea individuală, în care nu oblig pe nimeni d-a crede, e că politica făcută astăzi în România și dintr-o parte și dintr-alta e o politică necoaptă" etc. Suntem de acord cu Eminescu, dar nu și cu (scuzați rima) Lucian Cornescu, patronul ziarului. Nu întâmplător, chiar în editorialul acestui prim număr, dl. Cornescu comite o lapalisadă de toată frumusețea, constatând că "în toate țările lumii, numărul de oameni care conduc, realmente, este infim." Ni se dau niște cifre: "În SUA ei sunt mai puțin de 3.000. In Rusia, mai puțin de 500. In România, în jur de 100."

Cum a ajuns dl. Cornescu la această cifră rămâne un mister. Dacă ar fi numai să numere deputații și senatorii țării și tot ar ieși vreo 600. Singura explicație ar fi că dl. Cornescu a evitat să ia în calcul pe membrii Uniunii Scriitorilor, convertiți mai nou la politică. Dacă lucrurile stau așa - domnia sa considerând că Manolescu, Doinaș, Alexandru, Tănase, Păunescu, Rațiu, Coposu, Radoff, etc., sunt simpli scritori - cifra 100 ni se pare la fel de exagerată. În mult, de astă dată.

Semnul eminescian sub care se pune revista periodică ACUZ este și mai jignitor pentru memoria poetului național, câtă vreme ACUZ e plină de calomnii. Cea mai grosolană din ele vizează pe scriitorul Traian T. Coșovei, acuzat că și-a obligat mama să se angajeze ca menajeră pentru "a-și procura banii necesari cumpărării unei garsoniere propii". Articolul cu pricina ("O mamă, dulce mamă") este pur și simplu mincinos. Pentru o lectură corectă, cititorul ar trebui să adauge de la sine negația lămuritoare NU, care (simplă eroare tipografică?) lipsește sistematic din text. Deci, mama lui Traian T. Coșovei NU a fost dată afară din casă de către fiul ei; NU s-a angajat menajeră etc. Faptul că poetul Traian T. Coșovei a dat în judecată ziarul și semnatara articolului, Valentina Gheorghe, NU trebuie să ne mire. Deși lipsiți de experiența jurnalistică necesară, colaboratorii periodicului ACUZ trebuie învățați cât mai repede că deontologia profesională și corectitudinea informației NU sunt facultative pentru un ziarist. Procedeul afirmației fără acoperire – atât de curent în critica literară – în publicistică e sancționat penal. Dacă justiția își va face datoria, ACUZ riscă să rămână și fără redacție, și fără colaboratori. O atenție deosebită va trebui să acorde instigatorului principal, Grid Modorcea, care și așa, de mai multă vreme, este dat în urmărire generală pentru port ilegal de stilou. Nu întâmplător pagina a doua a ziarului, titrată autoacuzator: "Ticăloșia în mass-media", e plină de atacuri mizere la adresa foștilor colegi de la EVENIMENTUL ZILEI. Dacă vrei să fii înjurat, nu trebuie să faci decât un singur lucru: să-l ajuți pe Grid Modorcea când are el mai mare nevoie și apoi să aștepți puțin. În curând va apărea și numărul 2 al periodicului de mic tiraj ACUZ.

Scrisoarea lui Paul Goma către tânărul Liviu Antonesei

Reprofilată, mai nou, pe cultură, revista ieșeană TIMPUL publică în numărul său din octombrie o lungă scrisoare a lui Paul Goma către tânărul Liviu Antonesei. În ciuda titlului, "Împotriva tuturor", Paul Goma se războiește epistolar doar cu editura *Humanitas* și cu al său director, Gabriel Liiceanu. Pe scurt, dl. Liiceanu este acuzat de invidie colegială și necinste, de vreme ce a dat la topit mii de exemplare din "Culorile curcubeului" pe motiv că nu se cumpără și blochează depozitele editurii. Revolta lui Paul Goma pare perfect îndreptățită: "Cum se face că o editură (*Humanitas*) care pretinde că nu are nici o putere asupra distribuției, în momentul... trimiterii cărții la topit... are? A doua întrebare: chiar dacă am admite (dar am spus: eu unul, nu admit!) topirea - adică distrugerea unor cărți, când neamul acesta este unul fără-cărți? Comuniștii ni le-au ars, iar anticomuniștii și umaniștii de la **Humanitas** trimit la topit cărțile, pentru că... nu s-au vândut?" Într-adevăr, decizia editurii este de-a dreptul scandaloasă și nici un criteriu economic nu o poate justifica. În definitiv, cărțile rămase nevândute (Cioran, Eliade, Goma, etc.) puteau fi pur și simplu donate bibliotecilor din țară.

Paul Goma are, deci, dreptate, chiar dacă în tonul său arțăgos citim mai mult iritarea unui orgoliu scriitoricesc rănit, decât îngrijorarea față de bibliotecile noastre rurale. Cu atât mai mult ne amintim că atunci când noi am atras atenția asupra acestui act anticultural, mulți confrați s-au grăbit să ne acuze că pactizăm cu Puterea. Ca să-i fi convins de contrariu, probabil că ar fi trebuit să dăm și noi mii de cărți la topit.

Aceeași revistă, TIMPUL, găzduiește un articol militant al lui Val Condurache. Articolul începe catastrofal: „Chestiunile pe care le discut aici s-ar putea să-l lase rece pe cititorul de rând. Mai mult ca sigur, el nici nu a auzit de Eugen Simion, de Ion Gheorghe, de D.R. Popescu, de Valeriu Cristea, nici măcar de Marin Sorescu." Trecem peste faptul că Val Condurache și-a propus să nominalizeze colegiul nostru director, rătăcind în necunoștință de cauză și alte nume. Mult mai grav e faptul că din zicerea teatrologului ieșean nu se înțelege, la o analiză logică serioasă, mai nimic. Adică, de ce chestiunile să-l lase rece pe cititorul de rând? Val Condorache se adresează (avem dovada) unor iubitori de literatură. Dacă ei n-au auzit de E. Simion și Marin Sorescu, asta înseamnă că revista TIMPUL este editată doar pentru uzul elevilor Școlii de hanicapați Socola. După această criză de sinceritate, nu ne miră că tirajul TIMPULUI abia depășește fatala cifră de 300. Cât efectivul școlii mai sus- amintite.

Un caz grav de beție a cuvintelor

Un caz grav de beție a cuvintelor îl reprezintă Ștefan Ion Ghilimescu. Din articolul său găzduit de revista CALENDE, nu am înțeles - sinceri să fim - decât numele proprii și, ocazional, citatele. "Pentru Nicolae Breban poezia este o chestiune de retrapare a discursului scriitoricesc, în genere, și de corectare a anamorfozei stilistice. Predicția se recuperează - din perspectiva odihnei unei alte vârste a Frumosului - tocmai absența destinului trăit, dacă nu care cumva, mai curând, vizează crearea unei substanțialități și concreteți în contraponderea «memoriei corupte». Cert este că ficțiunea poetică în **Elegiile pariziene** este fecundată de stare extatică și fervoarea spirituală". Ne oprim aici, nedorind să republicăm integral articolul și astfel să intrăm în dezacord cu legea dreptului de autor. Ne miră doar că dl. Ghilimescu, pe care cândva îl citeam cu plăcere în revista RAMURI, folosește limba română ca un oaspete străin ieșit din cursurile intensive de la Sinaia.

Ce păcat că placheta aceasta ultraelegantă și subțire ca elitrele unui fluture fabulos e de negăsit, tirajul în care s-a tras la Dacia fiind absolut sinucigaș". Marcat de lectura acestui articol, nu-mi doresc decât un singur lucru: să mă păzească Dumnezeu de laudele lui Ștefan Ion Ghilimescu. Cum ar fi: "La o vârstă doar aparent ferită de furtunile vitalității debordante, Nicolae Breban are știința să se conformeze poeziei ca unei diete."

DIAC TOMNATIC SI ALUMN

ACADEMICA

În zilele de 12 și 13 noiembrie s-au desfășurat lucrările Adunării generale a Academiei Române care a aprobat Acordul stabilit între Academie și Ministerul Cercetării și Tehnologiei asupra proiectului **LEGII CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE**, înaintată Parlamentului spre dezbatere și aprobare.

De asemenea, au fost prezentate și aprobate: Raportul privind Analiza activității Institutelor Academiei Române și Raportul privind Programele de cercetare (în anul 1994 și în perspectivă) ale acestor Institute.

Adunarea generală a stabilit ca Academia Română să se adreseze Președinției, Guvernului și Băncii Naționale a României pentru a se evita înstrăinarea cunoscutei opere a lui **Constantin Brâncuși - DOMNIȘOARA POGANY.**

S-a mai hotărât ca Academia Română să se adreseze Parlamentului și Guvernului României pentru accelerarea aprobării **LEGII PATRIMONIULUI NAȚIONAL.**

Adunarea generală a ales **ca noi membrii corespondenți ai Academiei Române** pe: **FĂNUȘ NEAGU**, scriitor, **MATILDA CARAGIU-MARIOȚEANU**, lingvist (dialectolog), **GHEORGHE MIHĂILĂ**, filolog (slavist), **MARIUS SALA**, lingvist (romanist), **PĂUN OTIMAN**, inginer agronom, **CONSTANTIN BĂRBULESCU**, economist, **AUREL IANCU**, economist, **RĂZVAN THEODORESCU**, critic și istoric de artă, **CORNEL ȚĂRANU**, compozitor, și **MARIUS PORUMB**, critic și istoric de artă.

Au fost aleși ca **membri de onoare**: **CONSTANTIN CIOPRAGA**, critic și istoric literar, **GABRIEL ȚEPELEA**, istoric literar, **GABRIEL STREMPEL**, istoric literar, **NICOLAE STOICESCU**, istoric, **EMILIA SAULEA**, geolog, **PANAITE MAZILU**, inginer constructor, **TUDOR POPESCU**, jurist, **VASILE GIONEA**, jurist, **DRAGOȘ RUSU**, jurist și **ȘTEFAN BALȘ**, arhitect.

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 46 (115) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacția:
Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
- secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
- redactori
Mihai D. Popescu
- machetare și secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10. int. 2243, 2248, căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 2046.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată: Eugen Mațotă

©JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Exerciții de uitare (I)

După **Jurnalul fericirii**, cartea postumă a lui N. Steinhardt, a doua mare surpriză a literaturii de sertar este, repet, jurnalul lui Ion D. Sârbu intitulat, nu prea inspirat **Jurnalul unui jurnalist fără jurnal**. A apărut de curând volumul al doilea din această – nu ezit să spun – extraordinară confesiune făcută de un intelectual de clasă cu un destin imposibil. Imposibil, adică tragic. Autorul (și personajul în discuție), dăruit de natură cu simțul ironiei, își contemplă de sus viața fără noroc și scrie despre destinul său social absurd: "Dumnezeu a fost bun cu mine: ca tânăr student, fost ilegalist, fiu de miner, eram un sigur candidat la carieră și aventură. Dar morala Tatălui meu și duhul lui Blaga m-au ferit de ispită. Mai târziu, bunul Dumnezeu, văzând cum mă plimb de idiot și donquijote de marginea vulcanului, luptând de unul singur împotriva stalinismului redivivat după 1956, trădat de fosta soție și de cei mai buni prieteni ai mei, ca să mă scape de mai rău, m-a luat de guler și m-a trimis în pușcărie. Astfel m-am mântuit de silă și ispită, pierzând totul, dar primind în schimb acest suflet de purgatoriu cu care, în pace și onor, îi aștept la judecata de apoi pe toți cei care, din frică și lașitate, au depus împotriva mea la cele trei procese."

Până la judecata de apoi, acest suflet de purgatoriu își notează în caietele lui intime ceea ce vede, ceea ce gândește și ceea ce știe despre istoria aberantă și urâtă prin care a trecut. Sunt "caiete de noapte", "exerciții de uitare", cutia neagră care, după dezastru, va putea fi recuperată, în fine, este vorba în aceste însemnări de o pregătire lucidă pentru moarte... Autorul pune mare preț pe jurnalul său, cel puțin așa scrie într-un loc, dar, pe măsură ce îl scrie, începe să prindă drag de el și să-i dea o destinație majoră. Schimbare de umoare semnificativă. Figură retorică destul de răspândită în literatura confesivă. Diariștii nu-și prea iubesc jurnalele, le consideră efemere, inferioare, oricum, literaturii de ficțiune. Continuă, totuși, să le scrie, iar după ce le scriu nu se grăbesc să le distrugă. Și, după ce apar, se întâmplă un fenomen curios (un fenomen care nu a scăpat lui Malraux): **jurnalul unui scriitor are tendința de a-i devora literatura**. Faptul este evident în cazul Gide și, din păcate sau din fericire – nici eu nu știu cum să zic –, exemplul nu este izolat în literatură.

Autorul **Jurnalului** pe care îl comentez azi nu pare a fi tulburat de această posibilitate. Jurnalul este pentru el, înainte de orice, un exercițiu împotriva fricii, un refugiu moral, o scriere **de noapte**, fără pretenții și "fără conștiința picului de veșnicie". Toate acestea sunt și nu sunt adevărate. Sunt pentru că așa zice naratorul că sunt și trebuie să-i dăm crezare. Nu sunt, totuși, așa cum zice el pentru că, în alte fragmente, își schimbă părerea sub influența unei alte stări de spirit. Și această metamorfoză ține de o figură retorică a genului. Căci diaristul este prin excelență un tip care se contrazice. Cel puțin atunci când este vorba de impresia lui asupra utilității și inutilității scriiturii intime. În această privință, diaristul este ca vremea: schimbător. Azi este încrezător și bun, împăcat cu lumea, mâine este posomorât și cârtitor, sceptic față de posibilitățile jurnalului ca literatură. Ion D. Sârbu nu face excepție. O temă recurentă în jurnalul său este chiar precaritatea jurnalului ca gen literar: jurnalul ar fi o aflare în treabă, o pierdere de vreme, un exercițiu de stil (a-ți face mâna pentru opera majoră), o scriere, pe scurt, de sertar, cu valoarea și inutilitatea ce decurg (așa credea și Barthes într-o notație sceptică în marginea jurnalului gidian!) din condiția ei...

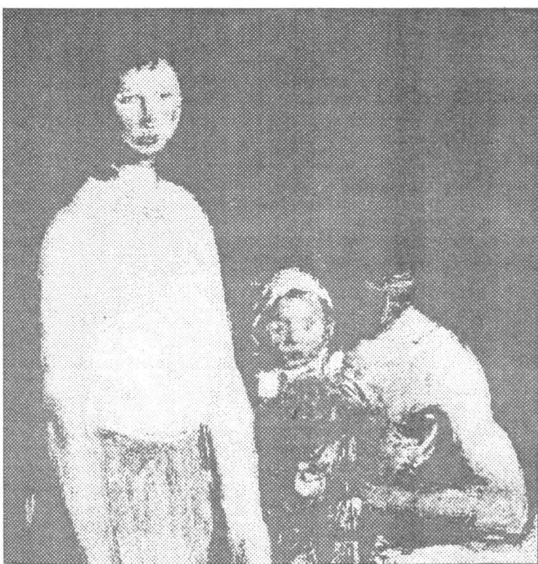
Cam în acest sens merg și reflecțiile jumătate sarcastice, jumătate serioase ale diaristului din Isarlîk, exasperat – în paranteză fie spus – de Barthes, de semiotică, hermeneutică, de textualism... Dar nu este totdeauna convins de precaritatea și frivolitatea poeticii spontanului (poetica prin excelență a unui gen care refuză programatic orice obediență față de retoricile, poeticile constituite). Tot improvizând, tot notând fugitivul, inesențialul, inutilul din viață, scriptorul observă că toate acestea încep să aibă un sens. **Exercițiile de uitare** devin, atunci, **exerciții de luciditate** și frica este dublată, în jurnal, de bucuria de a scrie. Cum și zice exilatul din Craiova: "Bucuria fiecărui rând este bucuria fiecărei zile trăite cu un toc în mână și cu privirea spre copii, copacii și cerul pe care îl mai pot zări dincolo de gemul zarcăi mele".

Mai reținem, din alte fragmente, că aceste confesiuni clandestine reprezintă și un act de protest individual, o încercare singulară de a ieși din "starea de iovie", din faimoasa, mitizata noastră inerție răsăriteană. Jurnalul intim, deci, ca mărturie, ca document social și moral, ca exercițiu (încă un exercițiu!) de claritate și libertate interioară. Mă grăbesc să spun că în **Jurnalul unui jurnalist fără jurnal** mai ales acest aspect se observă la lectură și cu precădere acest element îi dă valoare morală și intelectuală. Aici se vede mai bine că jurnalul intim scris într-o istorie tragică este infinit mai mult decât Amiel zicea că este: **une paresse occupée**. Este o exasperare scrisă (transcrisă), o întâmpinare și o convertire (scriptică) a fricii, un act de salvare interioară și o **mărturie îngropată**. Un exercițiu (al câtelea?), deci, de supraviețuire și un document de existență. Ion D. Sârbu, trecut prin multe, lovit de dușmani și trădat de prieteni, marginalizat de utopia în care avusese nesăbuința să creadă în tinerețe, își trece în aceste caiete secrete revoltele, dezamăgirile, sarcasmele sale, într-o libertate totală a spiritului: "Jurnalele mele, – haotice coșuri de hârtie ale memoriei – au fost, într-adevăr, niște maculatoare prin care încercam să-mi păstrez imaculată conștiința mea morală și politică, în lupta cu mediul, istoria și, mai ales, «prietenii» mei. De 20 de ani mă tot pregătesc să-mi scriu adevărata și reala mea autobiografie și nu reușesc nici măcar să o încep: mă dor inima, carnea, oasele toate. Nu am reușit să supraviețuiesc, pe această insulă a șerpilor, decât uitând și iertând. Ca să fiu și eu iertat și uitat, dincolo. Acesta e paradoxul generației mele tragice: nu putem trăi decât dacă reușim să uităm ce am trăit! Și nu putem exista decât dacă reușim să uităm ce am trăit! Și nu putem exista decât amintindu-ne mereu ce a fost și cum a putut să fie așa cum a fost. Jurnalul, după a mea părere, este o mărturie. Amânată. Îngropată."

Cam acestea sunt, în esență, ideile lui Ion D. Sârbu despre jurnalul intim, ca gen literar, și despre jurnalul său în chip special. Elevul lui Blaga nu-i excesiv de sever, nu-i nici un entuziast al literaturii autobiografice. Fără a fi preocupat în chip expres de tehnica interioară a jurnalului, înregistrază nu atât viața lui secretă, cât reflecțiile sale în marginea unei istorii iraționale. El ne propune, în acest sens, o fantasmă oarecum inedită în istoria genului. Este vorba de fantasma celui care ține un jurnal intim într-o dictatură de tip balcanic: într-un oraș de provincie, un fel de sat lățit și haotic, cu moravuri fanariote, cu jandarmi ideologici și ieniceri specializați în lingușire, trăiește un om singuratic, dominat de sentimentul ratării și al morții; a făcut războiul în Est și Vest, este un om de stânga și, pentru că are simțul justiției și nu îngăduie turcirea spiritelor, este băgat în mai multe rânduri în închisorile comuniste; scapă și, acum, când destinul lui se apropie de sfârșit, meditează la ceea ce a fost și la ceea ce se întâmplă în jurul său; cu luciditate, cu ironie, cu disperare, de multe ori cu farmec; caută propozițiile cu valoare aforistică și, fiind un om inteligent și tolerant, le găsește ușor; ca și Cioran, dar cu moderație, dă tragicului o strălucire formală; literatura nu diluează, totuși, în textele sale, tragedia existenței; diaristul din Isarlîkul nord-dunărean se ferește să devină „un bufon al meditației" și oprește spectacolul limbajului la timp; suficient, totuși, ca naratorul acestor apocalipsuri să-și taie o figură pregnantă și să fixeze, cum spuneam mai sus, o fantasmă: fantasma scriitorului din estul Europei, îmbătrânit în nenorociri și refugiat într-o confesiune secretă în care intră toate, de la problema inconștientului la frivolitățile unui donjuan proletar și provincial.

Bătrânul Gari a dat lovitura. Jurnalul său îl răzbună și-l scoate, literar vorbind, din anonimatul în care l-a împins o lungă istorie coruptă și violentă. ■

Ion D. Sârbu: Jurnalul unui jurnalist fără jurnal. Ediție întocmită de Elisabeta Sîrbu. Postfață de Marin Sorescu. Editura Scrisul Românesc, 1993

Corneliu Baba, *Cina, 1959*

BOALA LUI IOV

Se dedică poetului și prietenului
Marin Sorescu, în amintirea unei
călătorii pe Valea Timocului

5.

17. Ferice de omul pe care-l ceartă Dumnezeu! Nu nesocoti mustrarea celui puternic, Celui Atot Puternic (CAP).
18. El face rana și tot el o vindecă; El rănește și mâna lui tămăduiește.
19. De șase ori te va izbăvi din necaz și de șapte ori nu te va atinge răul.
20. El te va scăpa de moarte în vreme de foamete și de loviturile săbiei în vreme de război.
21. Vei fi la adăpost de biciul limbii, vei fi fără teamă când va veni pustiirea.
22. Vei râde de pustiire ca și de foamete și nu vei avea să te temi de fiarele pământului.

6.

5. Zbiară măgarul sălbatic când are de mâncare? Mugește boul când are verdeață?
6. Poți mânca ce-i fără gust și fără sare? Are vreun gust albușul unui ou?
7. Orice lucru de care aș vrea să nu mă ating, acela-i hrana mea, fie cât de grețoasă ea.

12 noiembrie 1993

Ion DRĂGĂNOIU

Fragmente din volumul Lada Revoluției

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Însemnări, memorii, scrisori

Liviu Maior
ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD ÎNTRE BELVEDERE ȘI VERSAILLES
Ed. Sincron
Cluj-Napoca, 1993

În preajma sărbătoririi a 75 de ani de la Marea Unire, istoricul clujean Liviu Maior a avut buna inspirație să ne ofere o carte fundamentală în acest domeniu, cea legată de lupta și activitatea politică a lui Al. Vaida–Voevod pentru drepturile naționale ale românilor ardeleni. Fruntaș de seamă al Partidului Național Român din Transilvania, din cadrul căruia a făcut parte de tânăr, Al. Vaida-Voevod se face remarcat începând din 1906 prin activitatea parlamentară susținută pe care o desfășoară în cadrul parlamentului budapestan și mai cu seamă al Clubului parlamentar al naționalităților, cu care fruntașii politici români au făcut corp comun în încercarea de a rezista împreună împotriva ofensivei dualiste și a șovinismului maghiar. Pe de altă parte, el a păstrat de asemenea o strânsă legătură cu forțele politice de dincolo de munți, ca un reazem firesc pentru realizarea aceluiași deziderat național, crez formulat foarte clar încă la 27 februarie 1907, la prima sa întrevedere cu moștenitorul tronului habsburgic, arhiducele Franz Ferdinand, căruia îi spune: „Politica noastră, a românilor habsburgici, trebuie să se orienteze după politica Regatului român. În privința limbii și unității culturale suntem de o perfectă unitate, ca poate nici un alt popor." Sunt crezurile care îi vor călăuzi activitatea politică până la Marea Unire din 1918.

Al. Vaida-Voevod face parte integrantă din marea generație de luptători a Marii Uniri, alături de Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, T. Mihali, V. Lucaciu, Al. Vlad, I. Suciu, Cicio-Pop și alții, dintre care numai Vasile Goldiș și Vasile Lucaciu s-au bucurat în ultimul timp de cercetări monografice mai aprofundate, urmând ca și ceilalți fruntași politici români să-și găsească o mai bună așezare în spațiul istoric al frământatei epoci de dinaintea primului război mondial. Începutul considerării depline a acestor personalități de sacrificiu îl face în cartea de față tocmai istoricul clujean, care știe să îmbine în chip meșteșugit prezentarea critică a izvoarelor cu izvoarele înseși, oferindu-ne astfel în premieră pagini din jurnalul și corespondența lui Al. Vaida-Voevod în așa fel ca cititorul de rând să-și poată face o idee clară și lipsită de prejudecăți despre demersurile sale. Personalitate controversată a epocii în care a trăit, dar și a perioadei interbelice, Al.Vaida-Voevod (1872-1950) polarizează simpatii sau antipatii, el făcând parte din grupul de politicieni români care au căutat soluția dinastică habsburgică, metodă de contracarare a politicianismului maghiar. Astfel, el s-a declarat de la început un adept al teoriei lui A. C. Popovici privitoare la „Statele Unite ale Austriei Mari", sperând ca prin federalizare românii să dobândească un rol important în viața politică a Coroanei habsburgice. El a încercat prin urmare să caute o cale de înțelegere cu urmașul la tron al bătrânului și ruginitului Franz-Iosif, arhiducele Franz Ferdinand, care nutrea vădite simpatii pentru români, făcându-și drum spre el prin intermediul maiorului Brosch și devenind un vizitator secret al palatului Belvedere, fie prin întâlnirile cu arhiducele, fie prin rapoartele pe care i le trimitea, astfel că, în situația în care arhiducele ar fi venit la tron, partida românească ar fi avut reali sorți de câștig. Soarta a făcut ca acesta să moară la Sarajevo și tot ce a întreprins Vaida și amici săi, A. C. Popovici și T. Mihali, să eșueze, deși arhiducele făcuse vizite (și înțelegeri secrete) lui Carol la Sinaia și se bucurase de o campanie de susținere în ziarul Lupta de la Budapesta al lui Vaida. Oricum, anii războiului prim mondial și cei ai păcii îl desemnează ca făcând parte din delegația română de la tratativele de pace de la Versailles, unde activitatea lui a fost deosebit de apreciată chiar de Brătianu. Ea încununează o activitate de certă valoare, în intimitatea complicată și sinuoasă a căreia cartea lui Liviu Maior constituie un ghid dintre cele mai prețioase. Așteptăm continuarea, mai ales că, la Cluj, în ziua de joi 21 octombrie a.c. s-a dezvelit o placă comemorativă pe casa în care a locuit și creat marele luptător pentru unire.

Mircea POPA

Morala ca revoltă

Tudor Arghezi
MANUAL DE MORALĂ PRACTICĂ
Ed. Porto-Franco
Galați, 1993

Înotăm zi de zi într-un imens ocean al presei - sute de articole ce încearcă sau pretind chiar a reflecta realitatea, a decide asupra valorii evenimentelor și oamenilor. Obosim citindu-le, înfruntând fluxul cuvintelor ce ne izbesc, fără a avea decât rareori sentimentul satisfacției intelectuale.

De aceea apariția „Manualului de morală practică" al lui Tudor Arghezi poate fi considerată un eveniment.

Reunind 31 de tablete scrise între 1928 și 1943, într-un autentic limbaj arghezian, „manualul" este o capodoperă a artei pamfletare, ce dezbate într-o manieră extrem de actuală o problematică diversă: eficacitatea moralei, moravurile politice, libertatea, patriotismul, căsătoria și statutul femeii, condiția intelectualului...

Ceea ce conferă valoare de model acestor scrieri este conciziunea, acuratețea exprimării, limpezimea argumentelor. Ceea ce le personalizează este savoarea plastică a limbajului, puterea veșnic schimbătoare a vorbei și aciditatea observației.

Dacă la Caragiale vulgaritatea caracterului stârnea o dezaprobare amestecată cu simpatie, la Arghezi caracterele creionate au puternice accente grotești și nasc dezgustul: „Acum câțiva ani, gorilul sta cu șatra lui într-o odaie, tăiată cruciș de o frânghie cu patru rufe întinse la uscat, în dogoarea unei plite de gătit, pe care se prăjea ceapa în seu (...). Țiganul avea de dimineață zi de audiență. Și-a iubit țara atât de patetic și cu atâta glas, încât s-a îmbogățit. A devenit și european". Singura armă în fața acestor specimene este păstrarea naivității, înțeleasă ca puritate, conservare a ierarhiei valorice etern umane și a demnității: „Puterea ta e că știi să te stăpânești și să refuzi".

Valabilitatea tematicii se păstrează intactă, căci ieri, ca și azi, exista prostituție ce „se practică egal cu sexul și cu tiparul", parvenitism și bani nemunciți, ce nasc „inși parazitari, familii parazitare și clanuri", căsătorii din interes, mode care sluțesc.

Pledoaria argheziană e cea a bunului simț, cea a unei conștiințe lucide menită a ne reaminti și a ne arăta drumul spre firescul pe care de atâtea ori îl mutilăm, încercând să-l încorsetăm în canoane strâmbe și străine nouă. Îndemnul lui poate fi motto al unei generații ce se vrea renăscută din cenușa unor triste vremuri:

„Nu te clinti din efortul tău pentru că cel ce nu mai știe să râdă întreg și să cânte întreg ia în derâdere munca ta, și nu te îndoi în neizbândă de tine, influențat de izbânda lui aparentă. Adevărul este în orice caz de partea ta, chiar dacă epoca îi aparține lui."

Corina CHELARU

Postmodernism de piață

Susan Hill
LADY DE WINTER
Ed. Olimp
București, 1993

Lansarea internațională a cărții „Lady de Winter" de Susan Hill confirmă, cred, două fenomene pe care cultura și, în primul rînd, literatura română, vrând-nevrând, trebuie să le accepte: propagarea informației și a actului de cultură cu o viteză fulgerătoare, lansarea și traducerea unui „best-seller" atingând simultaneitatea, și o tendință „retro" a beletristicii de succes, explicabilă și dintr-o perspectivă joasă, imediată, a pieței, și dintr-una mai înaltă, teoretică, a postmodernismului.

Există, alături de literatura „escapistă", un fenomen ce nu poate fi ignorat: nolstalgia după cărțile celebre, care se reeditează mereu și care nu contenesc să atragă și să obsedeze. Poate că nu întâmplător romanele unor scriitoare ca surorile Brönte, Margaret Mitchell, Daphne du Maurier tutelează aventurile imaginarului la contemporanele noastre care inventează o surprinzătoare relație între Heatchliff și dl. Rochester - figuri memorabile, brönțiene, o altă aventură trăită de Scarlett O'Hara în tentativa ei continuă de a-l recuceri pe Rhett Butler, evoluția celei de-a doua Lady de Winter sub aceeași terifiantă umbră a Rebeccăi.

O miză o constituie așteptarea publicului și atunci, în mod firesc, o editură (la noi - „Olimp") simte pulsul pieței și „se specializează" pe o asemenea serie: continuări ale romanelor celebre. Vânzarea e asigurată căci pe mitul unei cărți consacrate de reeditări, traduceri, ecranizări etc. se grefează curiozitatea și nerăbdarea publicului. Și autoare ca Alexandra Ripley, Lin Haire-Sargeant, Susan Hill se lasă atrase de promisiunea „romanului-continuare".

Ar fi nedreaptă și neadevărată catalogarea acestor cărți drept literatură de consum, chiar dacă o conjunctură obligatorie, a economiei de piață, tinde spre o astfel de situare. Căci autoarele, dincolo de studiile universitare serioase și de un indiscutabil profesionalism al scrisului, fac o alegere ce se bazează pe afinitatea cu un univers romanesc, pe receptivitatea față de „spiritele tutelare"... într-un cuvânt, sunt personalități feminine ce își asumă cu inteligență nu numai un „mimesis" ci o re-creație care, simultan, e traducere, transfer, invenție, fantezie și, desigur, risc.

Încercarea lor temerară merge în sensul unei tendințe a culturii contemporane, numită în genere postmodernism, de „reciclare " a trecutului. E un mod de a recunoaște că trecutul (cultural) nu poate fi înlăturat, ignorat sau uitat, și atunci, o cale înțeleaptă ca să nu-i mai simțim presiunea e chiar recuperarea lui. Postmodernismul nu se sfiește să preia, în formula ironică ori livrescă, ceea ce spiritul modern a refuzat, în arhitectură, sculptură, muzică, film... O face, și literatura, într-o formă erudită și complicată (ca în romanele lui Umberto Eco) sau într-una aparent „populară " - cea a continuării unor cărți celebre.

Revenind la cartea lansată recent, cu cuvenita publicitate, de către Editura Olimp, merită reținută fidelitatea absolută față de model. Menținerea la limita inferioară a invenției epice îngăduie păstrarea și intensificarea atmosferei. Acțiunea e restrânsă, se reduce la necontenitele călătorii ale soților de Winter, încercări disperate de a uita: Manderleyful, crima, pe Rebecca, vina... Doamna Danvers și Favell devin „agenții" Rebeccăi, cerând răzbunarea, și duc treptat la disoluția cuplului pe care îl formau inocenta soție nouă și soțul criminal. Cei doi ajung să fugă de Anglia, de amintiri, de ei înșiși.

Romanul devine spectaculos prin urmărirea celor doi, Maxim de Winter și a doua Lady de Winter, care își împlinesc neabătut destinul. De altfel, fraza ce revine obsesiv e „Ne făurim singuri destinul" și drumul spre moarte și singurătate al celor doi e previzibil. Dar o asemenea continuare a „Rebeccăi " pare chiar prea subtilă pentru convențiile unui best–seller... și aș paria că cititoarele atinse de „sindromul" Sandra Brown ori Harold Robbins, vor fi dezamăgite. Spre meritul autoarei, cartea pune în ecuație termeni ca „vină", „ispășire", „moarte eliberatoare " care parcă-parcă... trimit la imaginea cercului fără ieșire al tragicilor... sau a coborârii lente în abis din romanul psihologic. Ca o concluzie: curios, straniu best-seller!

Elisabeta LĂSCON

Devorator de teatru

Valentin Silvestru
JURNAL DE DRUM
Ed. Meridiane
București, 1992

"Jurnalul de drum" al lui Valentin Silvestru pornește din meandrele cronologice ale genului memorialistic pentru a se intersecta, cu o precizie aproape matematică, cu liniile romanești.

Personajele cărții se mișcă într-un spațiu și timp apuse, a căror efervescență este redată prin pana unui critic teatral, martor omniprezent al unei jumătăți de veac.

Elaborat într-o perioadă în care istoria ne-a fost mașteră, acest jurnal a recurs, asemeni teatrului, cinematografiei și literaturii la subterfugii și subtilități obligatorii. De aceea, "scris prin vremuri în care exprimarea deplină a gândului era obstaculizată pe căi multe, jurnalul a folosit uneori rostirea ocolită, fabula aluzivă, ironia critică asociativă, paralelizarea consimilităților pentru comparații explicatorii. Unele adevăruri ajung astfel la cititor oxidate de o indirectețe poate păgubitoare. Dar nu se cuvine, cred, a îndrepta azi, în chip conformist, ceea ce a fost spus ieri într-o altă ambianță. Chiar și cu erori de apreciere a situațiilor."

Nu știu dacă din 1957 până azi a fost rezolvată problema scenariului literar și a celui regizoral, pe care autorul o ridica în timpul unei discuții cu cineastul francez Louis Daquin.

Poate că nici nu mai este de actualitate. Cert e însă că, în mod deliberat sau nu, jurnalul se sprijină, structural, pe un scenariu literar în care gravitează actori principali, secundari și figuranți. Ineditul vine din capacitatea autorului de a conferi fiecărui "protagonist" individualitate și pregnanță. Personaje episodice sau "de cursă lungă", actorii, cineaștii, pictorii, scriitorii, cronicarii dramatici rămân figuri memorabile, deoarece aici nu funcționează parcimonia. Autorul s-a ferit, cu grijă, de dublul egocentrism: cel al omului care este și critic, dar și cel obligatoriu până la un punct în această scriitură narcisiacă. De altfel, apetența esteticianului Valentin Silvestru pentru comunicarea generoasă reiese și din definiția succintă pe care o dă noțiunii de gust operantă pentru orice cronicar dramatic: "La drept vorbind, gustul poate fi educat (aș zice că întâi format) și pe urmă sprijinit să se desăvârșească într-adevăr, ca o facultate spirituală care nu este, nu poate fi limitativă pentru alții - căci, în esență, această facultate se bazează pe capacitatea omului de a face abstracție de pornirile sale, de cerințele sale egoiste, de a fi dezinteresat (nu lipsit de interes, firește)."

Dar, acest altruism spiritual pe care latinii l-au rezumat în adagiul "De gustibus non disputandum" este greu de propagat, mai ales în condițiile în care criticul se află într-o poziție ingrată comparativ cu artistul: "Printre alte diferențe existente între critic și artist e și aceea că în timp ce artistul se exprimă nemijlocit, în limbajul melodios și multicolor al artei, criticul trebuie să reconstituie poezia originară cu datele prozei. Așa s-au orânduit lucrurile de când lumea și inversarea datelor constituite ar fi de neconceput." Ce-i rămâne criticului în această situație? Uneori, să se răzbune. Și o face subtil!

Soluția autorului se înscrie pe aceleași coordonate ale libertății creatoare: „Citesc în Saint-Beuve: «Exista totdeauna optimism la criticul cu adevărat înzestrat».

Am fost convins de asta. Dar uite că de spus, a spus-o altul..." va conchide, cu luciditate, Valentin Silvestru.

Din lecturile literare străbătute într-o etapă a tinereții eflorescente (Goethe, deja citatul Saint-Beuve, Eminescu, Păstorel Teodoreanu) și încadrate armonios între întâmplări picante și remember-uri ale personalităților pe care le-a întâlnit pe traiectul profesiei, atrage atenția cea care vine dinspre Heinrich Heine. E receptată, și de această dată, cu aceeași distanțare obiectivă: "O invocație care mă face să zâmbesc: «O, zei, eu mă rog vouă să-mi păstrați tinerețea; lăsați-mi numai virtuțile tinereții, mânia dezinteresată și lacrima dezinteresată! Nu mă lăsați să ajung un zurbagiu bătrân care latră invidios la spiritele tinere sau un om care se tot tânguie, cu părere de rău, după vremurile bune de odinioară... Lăsați-mă să ajung un moșneag căruia i-e dragă tinerețea și care, cu toată slăbiciunea vârstei, mai ia parte la jocurile și primejdiile tinereții!»

... Dar voi zâmbi, oare, la fel și în 1985?"

Un volum cu totul remarcabil!

Adina HORNEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marin SORESCU

Așchii de drum

De la Voineasa la Vidra, 20 Km. Am dormit la Voineasa, într-o cabană, lângă hotel. Obosit de drumul de la București până aici (am plecat la opt dimineața, cu un microbuz).

Grupul nostru este destul de amestecat. Pe drum s-a armonizat, oarecum, fixându-ne pe o stare de voioșie de vacanță, sau o austeritate blândă, la unii dintre noi. Ne simțim bine.

Acum urcăm spre Vidra și eu scriu, pe genunchi, în microbuz, și cuvintele alunecă dintr-o parte în alta, căci am apucat-o pe un drumeag nefinisat, fost drum forestier. Bolovani mari, intrând sub roți, aruncă mașina cât colo.

Pe partea stângă, să nu uităm, e prăpastia. Reală. Scăpându-mi privirea în ea, mă trec fiorii.

Stațiunea Voineasa se află deasupra satului cu același nume. S-a creat acum 20 de ani. Un inginer șef de șantier a primit două sute de mii – sau două milioane – nu contează suma – să facă barăci pentru muncitori. S-a dus la șefii lui, la București: „Mă lăsați să fac de-a dreptul case?". L-au lăsat, pe moment. După aia, mult mai târziu, l-au dat în judecată pentru deturnare de fonduri. A câștigat el. Pe scurt, au rămas casele.

Peisaj de chei – cheios. Pe Lotru în sus. Lotru înseamnă hoț, haiduc (M. Beniuc se considera mare lotru) dar i-a fost dat acestui minunat râu să fie el furat de tot. N-a mai rămas nimic din el. Totul a fost captat, tras la țevi și tuneluri, pentru multele hidrocentrale. Un firicel subțire se strecoară rușinat printre pietrele crăpând de sete. Ne apropiem de Cataracte. Păstrăvii cică suiau pe cascadă în sus, câte 8-10 metri, și reușeau să urce spre izvoare, la Obârșia Lotrului. Peisajul trebuie să fi fost într-adevăr sublim.

Cuvântul des folosit, în excursia asta de documentare: **captare**. Captarea apelor. S-a reușit. Natura a sărăcit.

Privesc plaiurile, sus. Loc de obârșii. De mioriță. (O variantă a fost culeasă în zona Vaideenilor). Trei haiduci: Voinea, Ciungu, Malai, au dat numele localităților: Voineasa, Ciungetu și Malaia, spune legenda. Dar nu e obligatoriu să fie așa. În apele râului, pe aici, se culegea aurul cu sita și ciurul. Fugind de radiații, urc la munte. Muntele s-a ascuns în apele Lotrului, iar acestea au intrat, șerpi, flăcări, în pământ. Curg radiații pe albia moartă. Mă gândesc mereu cum se cățărau păstrăvii pe cascade în sus, urcând pe coama de cal, scuturată nărăvaș, a Lotrului.

Lotru

Cascade fără apă... Pietre curg
În ele însele, încet, încet.
Și-un drum de murg se duce la Ciunget
Și-atât de trist e drumul fără murg.

Alunecă, reptile reci, și cad
Pietroaiele de sus, la Cataracte.
Și Lotru fără ape-i tot-un vad
Și-o tragedie-n nu știu câte acte.

Mica sclipește-n sute de foițe
De biblie, repovestind geneze.
Obârșie aici de miorițe –
Furatul Lotru cin' să-l câineze?

Șuvoiul încăput pe dedesupt
E ca un steag, târât în iad și rupt.

Am plecat de la Voineasa pe la ora zece. Ieri, când am apucat-o pe la Gura Lotrului, am poposit la primul baraj. Un lac mare, adânc. În mijloc, amenajată, o păstrăvărie. Vizităm puiernița de păstrăvi. Miroase puternic a icre. Într-un bazin, sute, mii de pui de lostriță, aduși aici pentru a li se da o creștere aleasă și a se popula cu ei, apoi, alte lacuri. Un pește căutat de pescari, cu aură de legendă.

* * *

Fulgeră la coada lacului Vidra,
Sclipesc foile de mică pe păstrăvi.
Înfricoșați, peștii își depun icrele
În locurile mai umbroase de la frântura
fulgerului.
Pe Valea lui Stan joacă banii.
Se aprind focuri cu zimți.
(Mai mult nu spun căci e secret.)
Fosta albie e o potecă
Pentru lacrimile care se strecoară la pas
Printre pietre.

* * *

În apropierea lacului, drumul devine mai lin. Contemplu barajul enorm. S-a cărat aici piatră câțiva ani. Convoi de vehicule, basculante. Sudoare, efort, ură, accidente de muncă. Are miez de argilă (ca și barajul de la Siriu).

Privirea îmi alunecă pe luciul apei.

Peisaj tihnit. Munții, plaiurile... Nume pline de magie: Puru, Pietrele, Mogoș, Sărăcin, Goata.

Spre Ardeal, Munții Cindrelul, Munții Sureanu și, între ei, Valea lui Pătru. Spre sud: Munții Căpățânii (Vârful Ursu: 2103 m) și Munții Parângului (Vârful Parângul Mare: 2519 m).

Aceștia – Parângul și Munții Căpățânii, se văd din Bulzești, când e senin. Dintre ei izvorăște Oltețul.

La Vidra se amenajează o stațiune alpină. Se află aici, acum, câteva vile, pe care le vizităm. Sunt fostele barăci pentru muncitorii de la baraj, construite de la început ca niște case, care printr-o mică renovare au fost ridicate în rang. Acum sunt în construcție câteva hoteluri. Vorbind cu inginerii constructori despre Sadoveanu, care hălăduia pe vremuri nu departe de aceste locuri pe Valea Frumoasei (unde ajungea prin Ardeal). Șeful șantierului ne spune că ar exista posibilitatea cumpărării sau construirii unei vile a scriitorilor. Un loc numai bun pentru inspirație, într-adevăr.

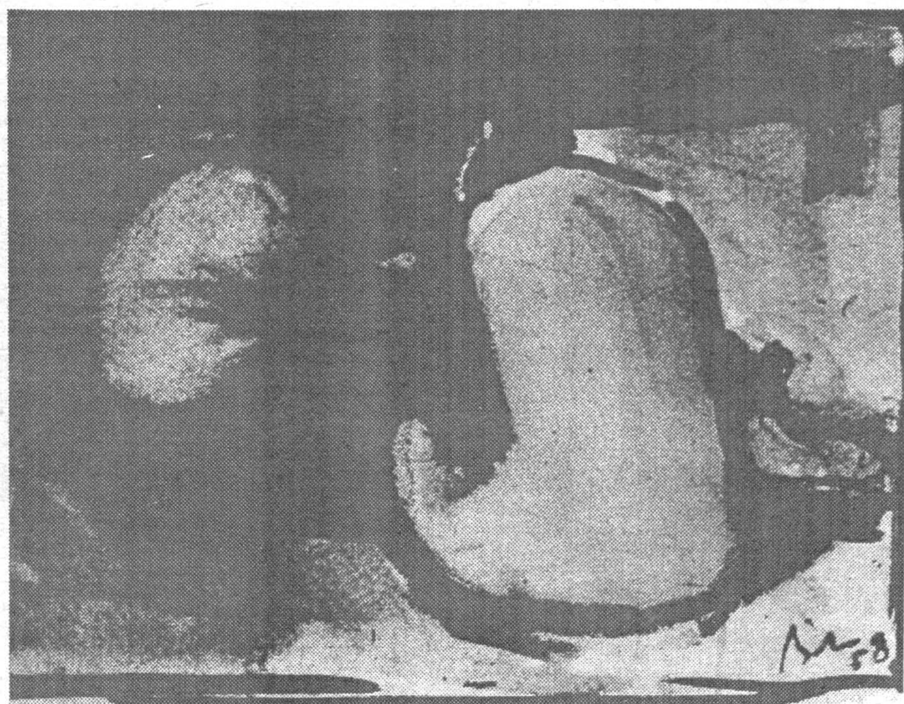
Bem un nes, căscăm ochii la peisaj, întoarcem diligența și plecăm. Mereu prea grăbiți.

Ciunget. Popas în miezul pământului. O oră de literatură științifico-fantastică. Vizităm o hidrocentrală, pe dedesubt. Intrăm cu microbuzul pe un tunel lung de aproape un km, care coboară în pantă cam 100 m. La capătul galeriei, cum s-a apropiat mașina, se deschide automat o ușă, microbuzul rămâne, noi intrăm. O hală imensă, unde se repară o turbină. Niște panouri. Câțiva muncitori. Primim explicații.

Te încearcă un nelămurit dar apăsător sentiment de frică. Această apăsare grozavă a muntelui violentat o simți în fibre. Mai sunt două sau trei etaje în jos, iar sub ele – Lotrul, care vine furios, în pantă și e pus să dea viață hidrocentralei. Partea tehnică n-am reținut-o. Când mă văd afară, în bătaia vântului, respir ușurat.

Oricum, n-ai crede că se află la noi asemenea construcții înfricoșătoare. Ne grăbim să ajungem la Olănești, unde mâncăm de prânz, la un restaurant. După vreo două ore, pornim spre Râmnicu Vâlcea.

(1988)

Corneliu Baba, *Cina, 1958*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Desen aniversar

Nichita îi zicea Don Anhellos mirându-se cum de nu l-au atins aripile morii de lemn înfruntate în drum spre Toboso, fiind Domnia-Sa cu mult mai înalt decât sulița ce-i armează brațul, având lung păr avesalomic revărsat peste armura de tablă și fiind făptură blândă și roasă de vis.

Cărțile, multe, pe care le-a scris i-au spus Anghel Dumbrăveanu.

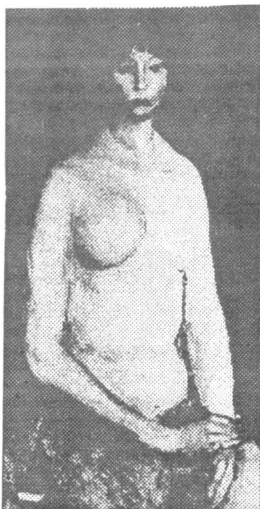
Eu, de sub zăpezile acestui brav noiembre mă ridic și strig: Anghele, bătrâne, ai văzut câtă dreptate aveam chemându-te astfel chiar din ziua în care ne-am cunoscut (și-au trecut de atunci ani o sută), uite că acum când te dai sexagenar (ce bizar sună acest cuvânt!) pun tâmplă bătrână lângă tâmplă bătrână și umplu pentru tine cupa cu vin și himere!

Anghel Dumbrăveanu aparține unei generații împodobite cu mirabile trofee, plină de străluciri și tristeți: e al lui trupul strivit de tramvai al adolescentului de „douăzeci de ani și încă unul", e și al lui tiparul tras în marmură al academicianului (în postumitate) Stănescu înălțat chiar în fața Academiei, e și a lui gloria multă-puțină a numiților Velea, Mazilu, Murnu, Pituț, Hagiu și încă a altora, copleșitor de mulți, sunt ale lui mai mult de trei decenii de poezie și de trăire adevărată pe un pământ mișcat de cutremure, diluvii, neîndurare.

O performanță, un adevărat pisc, cei 60 de ani împliniți de acest cavaler al generației **îngropate**, altfel numite criptic 60, o bucurie că versul său e încă-n lucrare!

Critica îi e datoare cu studii pe măsură și nu mie mi-e dat să-i aflu lui Anghel meritata firidă în templul (de aer) al literaturii române contemporane. Datoria mea este să-i „denunț" inflexibila noblețe, rarul simț al prieteniei, devoțiunea camaraderească, neagresiva trufie, bunătatea. Acum când e de rușine să fi bun, când a avea un prieten echivalează cu fundarea unui partid cu suspecte programe, când – timp revolut – eleganța nu se mai poartă...

Am răsfoit primul și cel mai proaspăt volum semnat de Anghel și m-am uimit cât de puțin spectaculoasă i-a fost cariera: poetul nu și-a trădat modalitățile de expresie, nu și-a apropiat procedee „la modă" ci, netulburat, s-a străduit să-și spună mai **bine** versurile de început. Îi sunt la fel de apropiate și tiparele clasice și rostirea liberă în versul liber (totdeauna ritmat interior), având ca țintă nu sentințele lirice frapante, teribile ci limpiditatea, simplitatea.

Corneliu Baba, *Nud, 1964*

E un poet **vechi**, mișcându-se nonșalant printre modernii autentici sau modernii-cu-ostentație, grație capacității de a se face credibil, de a convinge și finalmente de a seduce. Senin, dominat de gustul secret al armoniei, Anghel pare invenția propriilor „peisaje", dintre obsesii cea mai apăsată fiind Marea ocrotitoare de dragosti și pedepsitoare, Marea cu ondulări de tragice neliniști și părelnice reverii.

În anii (decenii, o jumătate de veac) când poetului i se impunea să fie un tribun, un optimist cu orice chip, Anghel a avut curajul de a se descrie, etern defensiv, ca un om mai degrabă cuprins de spaime decât (doar) melancolic. Un duh amar îl cutreieră, e cercetat de negre prevestiri:

„Aproape e ziua
Când voi pleca.
Iată plopul, acoperișele roșii
Nu mai trece nimeni pe-aici.
Vin amintiri din vară,
Ferigi uscate îmi astupă
geamul.
Aș vrea o frunză din vremea
iluziilor.
Un vânt de miazănoapte
Alungă oamenii-n case.
Îmi închipui caii cu care am
fost
Prin stepele tinere,
Lumina senină din zori
Când mă-ntorceam
N-am cui să spun
Că nu mai am nimic.
Numai aceste cuvinte
Lăsate de cei ce plecară.
Le-arunc în vânt
S-ajungă la ei
Ca un semn,
Dar se lovesc cu aripa de
geam
Să le deschid.
Nici ele nu mai știu
Cum e când zbori prin lume"

Am citat aproape la întâmplare o poezie care, singură, poate să definească sigiliul stilistic al lui Anghel: transparență, mărturie univocă și neechivocă, o necăutată claritate, verb cast.

A meritat să se nască în nici-toamnă/ nici-vară, sub cer, fără îndoială bacovian.

A meritat să fie iubit. Și a fost.

Și-a dezarmat detractorii cu un surâs deconcertant: nu-l poți lovi fără să tremuri că ai făcut grozăvia de a răni un poet.

Fiindcă, în proximă efigie, Anghel nu e doar poet dar și arată ca poeții din visele romanticilor. Eu l-am descris, în zale, și l-am prevăzut cu lance.

Dar n-am spus că vârful lăncii e un nufăr... ■

Cu o dragoste înflorind

Lui Anghel Dumbrăveanu,
la răscrucea deceniilor

E dintre toți cel mai bogat:
Are nopți de argint și ironii de aur.
Îl vezi intrând în vârstă ca un prinț
Ce se întoarce-nvingător în propriu-i
palat
Iluminat prin trei sute șaizeci și cinci
De-nțelepciuni.
Iar amurgul îl va găsi
Cu o dragoste înflorind
La fiecare fereastră.

Dim. Rachici

Jucătorul de șah

Îmi amintesc întotdeauna cu plăcere de sala colecțiilor speciale din biblioteca ieșeană la care Eminescu fusese pentru o scurtă vreme director. Situată la ultimul etaj, deasupra bogatelor coroane ale teilor – de la aceștia începea urcușul Copoului –, elegantă și spațioasă, străjuită de numeroase ferestre prin care se deschideau adevărate galerii de lumină, încăperea cu mobilier somptuos devenise, aș zice, cuibul nobiliar și solemn al unor inițiați. M-am deprins în următorii ani cu cititorii, mereu aceiași, cu obiceiurile lor destul de ciudate, între care muțenia era cel dintâi, la fel cum se obișnuiseră și ei cu sfioasa dar ostentativa mea prezență, de adolescent în blugi și cu cartelă la cantina studențească. Deși părea de domeniul evidenței că fiecare e conștient de prezența celorlalți, puținii cititori permanenți erau atât de preocupați de studiu, încât nu obișnuiau măcar să se salute, dar să vorbească între ei! Singurele lor conversații le aveau cu bibliotecara. Tot cu ea schimbam și eu, când și când, câteva cuvinte.

Mi s-a întâmplat însă, ca în cei doi, trei ani cât am frecventat sala de lectură de la etajul III cu o asiduitate care-mi stârnește, dacă e posibil, propria-mi invidie („fugit irreparabile tempus"), să întâlnesc, oricât de devreme aș fi sosit - „la prima oră", cum se obișnuiește azi a se spune - întotdeauna o persoană care mi-o luase înainte și, dacă de mai multe ori am rămas până seara târziu, la plecare constatam că mai rămâne cineva după mine. Același om. Tenacele studios era un bătrân de talie mijlocie, bine legat, pleșuv și cu un nas pe care prozatorii Ilf și Petrov l-ar fi apreciat, citisem asta într-una din cărțile lor, „atletic". Stătea nemișcat ore întregi într-o muțenie totală, fără să facă nici cel mai mic gest, cea mai mică mișcare. În atmosfera de intensă luminozitate a sălii de lectură neclintirea bătrânului îmi dădea sentimentul veșniciei. Părea, pentru imaginația mea, de cititor al cărților lui Mircea Eliade pe a căror copertă exista o etichetă cu un S roșu, că timpul însuși se lovea de el ca de un obstacol făcând vârtejuri în trecerea sa mai departe. Sunt mai multe feluri de a citi o carte, iar o bibliotecă e locul ideal de a studia insolitul acestor tipologii. Sunt cititori solemni și maiestuoși. Alții se aseamănă sacerdoților care oficiază un ritual. Unii evocă prin ei înșiși sintagmele de care abundă literatura, când e vorba despre studiu. O parte dintre ei par prinși în mrejele lecturii, de forța hipnotică a subiectelor, ca niște bolnavi dependenți de medicamentele prescrise. Am văzut și persoane care, citind și fișând o carte, se înhamă la o grea muncă fizică. Bătrânul nu intra în nici una dintre reguli, nici în altele, posibile, dar faptul că imediat ce pătrundeam în sală privirea mea îl întâlnea la al patrulea birou dinspre fereastră îmi dădea un sentiment de liniște, de normalitate în interiorul căreia nimic nu s-ar fi putut schimba. Cu vremea, senzația de ciudățenie și mister dintr-o încăpere unde lumina zilei, neîntâlnind obstacole vegetale, elimina până și echivocul umbrelor din colțurile obscure ale mobilierului, s-a estompat, dar tot mai priveam, din când în când, uneori mirat, alteori de-a dreptul halucinat, la omul nemișcat, cu trunchiul puțin aplecat în față cu palma stângă așezată pe un genunchi, sprijinindu-și mâna dreaptă într-un creion foarte bine ascuțit, fixat pe foaia albă de hârtie.

Corneliu Baba, Jucătorul de șah, 1948

O singură dată s-a întâmplat ca, sosind în bibliotecă, să nu-i zăresc silueta devenită familiară. Am întrebat oarecum îngrijorat pe bibliotecară ce se întâmplă cu domnul foarte vârstnic, nelipsit din bibliotecă, ce face și cine este el? Am aflat atunci o poveste cu iz romantic și cu subiect de roman comercial, cum sunt toate poveștile al căror început au un sâmbure de mister. Foarte vechiul cititor se numea, dacă memoria nu-mi joacă vreo festă, Dumitru Ignat și fusese profesor de matematică. La pensionare se apucase să învețe limba latină pentru a citi operele scriitorilor latini în original. Învățase apoi latina medievală, iar acum (adică în urmă cu vreo șaptesprezece ani) se îndeletnicea cu studiul limbii chineze. În ce scop? Întrebare fără răspuns precis, dar răsplătită, de asigurarea propriilor priviri, că studiul era temeinic. Pentru a-și verifica unele ipoteze economisise timp de mai mulți ani suma necesară unei călătorii în Extremul Orient, de unde se întorsese fericit de a fi avut dreptate. Lucra, în acei ani, la realizarea unui dicționar român-chinez (mult simplificat). Și totuși, ce se întâmpla cu omul de aproape 80 de ani care dorea să devină sinolog, parcă pentru a-și demonstra forța de control și autodepășire în luptă cu sinele (textualiștii ar dezvolta fastidios de mult această frază!). Bibliotecara mi-a răspuns, liniștindu-mi negruroasele temeri:"A trecut pe aici ca să-mi spună că în dimineața asta merge la cinema ca să vadă un film documentar dedicat lui Corneliu Baba. Au fost prieteni; el este cel care i-a pozat maestrului pentru *Jucătorul de șah.* M-a rugat să-i rețin locul, mai clar spus, să nu i-l înstrăinez".

Am cerut imediat un album cu picturile lui Corneliu Baba și deschizându-l la reproducerea cu titlul amintit am simțit cum uimirea mea se destinde sub presiunea bucuriei care-mi cuprinsese trupul de o căldură plăcută. Așezat pe un scaun, cu trunchiul puțin aplecat înainte, meditativ cum îl văzusem mereu în sala de lectură, mai puțin vârstnic, totuși nu tânăr, învăluit în acel mister pe care pictura îl scotea cu forță în relief, privea mozaicul de pătrățele albe și negre omul din bibliotecă.

Lucian CHIȘU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

STAREA LITERATURII

„DE ÎNDATĂ CE MĂ TREZESC, ÎNCEP SĂ VISEZ"

declară Tudor Dumitru SAVU

Tudor Savu este unul dintre cei mai buni prieteni ai mei. Are o soție încântătoare, doi copii extrem de înzestrați, cu nume de domnitori, un suflet imens și un talent de povestitor de același calibru. Bun jucător de șah, posedă păreri nesmintite, nu-și trădează niciodată un prieten și locuiește la Cluj.

Tudor Dumitru Savu este un tânăr scriitor român care și-a creat o lume a lui, numai a lui. Deși e născut pe malul Oltului, la Călimănești, dintr-o mamă profesoară de română și dintr-un tată medic (Tudor mai are un frate, Șerban, tot medic), colindă printre cortinele Dunării, vorbind admirabil franțuzește, italienește, lipovenește și pescărește. Acolo, printre năluci, somni (pluralul de la „somn") uriași și vise brodate cu Deltă, galopează sihastru spre Răsărit.

– Ce poftești dumneata?

– Ei, hai că m-ai dat gata cu începutul acesta *ex abrupto*... Am să-ți răspund, totuși, cu un vers din Esenin: *„În dorinți încep zgârcit să fiu"*.

– Ce loc ocupă literatura în viața ta?

– Locul din dreptul inimii, chiar dacă în ultimii ani am cam tradat-o în favoarea gazetăriei, așa cum au făcut mulți dintre scriitori. Gazetăria s-a dovedit un tărâm pe care scriitorii s-au năpustit să-l cartografieze, grație posibilității de a cartografia tot ce era interzis ochiului. Numai că gazetăria se dovedește, cel puțin pentru mine, o aventură care a cam luat sfârșit. Satisfacțiile sunt de scurtă durată, iar consumul nervos este mult prea mare... Lasă că mai ai și ocazia să-ți pierzi tot felul de „amici", dacă scrii ceea ce crezi. La noi este, însă, mult amatorism în gazetărie, așa cum, din fericire, nu e în literatură. Gazetarii amatori postrevoluționari umplu paginile gazetelor de scandal, încât, dacă iei să citești, bunăoară, doar una dintre ele, ai impresia că jumătate din populația României o violează pe cealaltă jumătate... Ca și când bieții români n-ar mai avea nici o altă preocupare. Dar, mă rog, este și acesta *un mod de a te vinde*. Eu nu-mi imaginez ca vreodată neogazetarii postrevoluționari să-și fi pus problema că ei sunt, sau pot fi directori de conștiințe... Și atunci? Atunci rămâne literatura și sensul ei, în primul rând moral. Desigur, nu înseamnă din ce am spus până acum că în România ar exista numai și numai presă pistol, presă pubelieră. Din fericire, avem și o presă serioasă și responsabilă. Dar cred că așa stau lucrurile și în literatură, dar într-o infinit mai mică măsură. Îmi întăresc din ce în ce mai mult convingerea că literatura este nu numai un mod de viață, ci și unul de a te apropia cu ochiul teafăr de tot ce este în jurul tău pentru a putea, mai apoi, să visezi în liniște continentele tale, mările tale.

– Dar politica te interesează?

– Ca pe oricare altul, fără să fac excese, fără mitinguri, pichetări, hăuliturі, zurbă. Nu numai pentru literatură, ci și pentru politică îți trebuie talent. Nu l-am avut. Nu îl am. Spun lucrul acesta pentru că am fost de mai multe ori invitat de unele partide, dar am refuzat orice înregimentare. Nu sunt făcut pentru asta și cred că n-ar fi rău dacă unii din confrații noștri care s-au năpustit să ocupe locuri în Parlament ar gândi astfel, dacă și-ar analiza cu mai multă rigoare „talentele" extraliterare. Dar, ce să-i faci, unii simt acut nevoia de ședințe... Nu pot fără ele... Sau încearcă să-și salveze puțina, dar nesemnificativa literatură produsă până la revoluție prin politică. Tu nu crezi asta?

– Ba bine că nu. Dar, ia spune, cum ți se pare peisajul literar actual?

– Eu rămân tot la ale mele: cine a avut ceva de spus *înainte*, spune și *acum*, cine a avut de fantazat, fantazează și acum, cine a avut de visat, visează și acum. Așa că „peisajul literar" nu e „altfel". Nu cred în „criza" literaturii, necum a literaturii române. „Criza" este clamată de cei care nu au ce spune, sau de „artiștii" care se vor la nesfârșit întreținuți unui minister sau ai altuia, fără ca ei să mai producă ceva. Criza e clamată de cunoscuții sterili. Vezi aici cazul revistelor Uniunii Scriitorilor, jalnice apariții politice, care au cerut imperativ bani de la guvern pentru a continua să-l înjure pe acesta. Nu pentru a face cultură, doamne ferește! Cultura e ...grea! Serios vorbind însă, *cultura trebuie stipendiată*, ea nu este un lux, ci o acută necesitate. Dar cultura, nu foile politice sau de scandal! Cultura și dialogul cultural.

– Am intrat în Europa, „literar" vorbind?

– Literar, cultural, nici n-am fost în altă parte. Fără nici o îndoială. Cu un program serios și inteligent de propagandă, de traduceri, de expoziții, de congrese, întâlniri, prezentându-se cultura, literatura română așa cum este ea și prin ceea ce au ele mai autentic și mai valoros, am putea da lecții multor culturi europene, mult mai ieșite în față... Nouă ne lipsește o unitate de „reprezentare". *Atât!* Dar este foarte mult, enorm. Numai în presa noastră (literară sau mai puțin) pot fi puse la colț, sau de-a dreptul înjurate mari valori naționale precum Eminescu, Mircea Eliade, Arghezi, Sadoveanu, Marin Preda, D.R.Popescu, Nichita Stănescu, Labiș, Fănuș Neagu, Marin Sorescu... și lista este încă lungă. Această *oroare* - pentru că nu-i pot spune altfel - este practicată cu îndârjire de tot felul de staliniști culturali a căror operă este sublimă, dar lipsește cu desăvârșire. Asistăm, am mai spus-o, la o nouă tendință de „epurare" a literaturii și francezilor la acordul GATT, acord care ar pune în pericol filmul francez, favorizând producțiile americane... Solidaritatea artistică a unei națiuni, solidaritatea ei culturală - iată ce ne lipsește! Noi n-am fost niciodată mai aproape și nici mai departe de Europa decât oricare altă țară europeană, dar, din păcate, am avut parte întotdeauna de caioni și grigurci și alte curci țepoase. Nu de gâște care să dea alarma. Nu crezi că, iată, a sosit momentul să deschidem o discuție amplă despre diferența dintre

Corneliu Baba, *Maternitate, 1962*

culturii române, cu nimic diferită de cea a anilor '50, numai că neoculturnicii de azi slujesc alte *Internaționale*. Grigurciada aceasta veninoasă nu este decât măsura perfectă a micimii de spirit, pentru că de talent nici nu poate fi vorba. Ea ne împiedică, nu o dată, să ne afirmăm în spațiul european, bruind fără jenă orice valoare, orice inițiativă națională. Mai avem încă nevoie de tăria și înălțimea generației pașoptiste. Ce altceva fac francezii apărându-și valorile? Acolo, însă, grigurcile sunt eliminate ca un puroi.

Aș lua în sprijin doar împotrivirea gâștele de la Capitoliu și grigurcile și curcile noastre balcanice?

– Păi asta și încercăm. În altă ordine de idei, cum crezi că va arăta literatura română mâine?

– Literatura română nu se poate despărți de propria-i tradiție, de propriu-i trecut, pentru că nici limba română nu se poate despărți de sine, așa că ea, mâine, va avea datele pe care azi le introduce în genă. Vor fi nuanțe, vor fi, mai favorabile sau mai puțin favorabile, „racordări" la ismele și seismele momentului sau ale modei, dar ea va continua ce a început: aventura limbii române. Nu cred că literatura română se va năclăi, nici nu cred că va ceda prea mult teren comercialului, chiar dacă acum, aparent, pare ușor debusolată, ba de programul editurilor, ba de prețul hârtiei sau al tipografiei. Este însă de semnalat că marii scriitori ai momentului au publicat cărți importante și după revoluție, așa cum o vor face și de acum înainte. Cum va arăta literatura română de mâine? Cu mai mulți profesioniști și cu mult mai puțini amatori, așa cum sunt foarte mulți dintre cei intrați cu toptanul în Uniunea Scriitorilor imediat după decembrie '89. Cred în „selecția naturală", iar nu în selecția unui „birou" sau a altuia, care poate decide cine e și cine nu e scriitor. Din fericire, în imperiul literaturii timpul mereu are răbdare, iar valorile se vor așeza întotdeauna foarte exact în băncile ce le-au fost rezervate de talent și de muncă.

– Ce este prietenia?

– Nu mă pricep la definiții foarte exacte, dar mă prenumăr printre aceia care cred că prietenia este una dintre cele mai sfinte invenții ale celulei. Ca și dragostea, de altfel. Ca și talentul. Există oameni pe care-i simpatizezi și cu care vrei să fii prieten, așa cum există oameni față de care te simți cu totul străin. Ei, abia de aici încolo poate începe aventura prieteniei... Prietenia este, dacă-mi permiți, o formă de curaj. E o probă de putere unde nu există nici învins, nici învingător. Nici stăpân, nici sclav.

– Cum scrii?

– Încep să scriu abia după ce mi-e foarte clar **sensul** celor pe care le am de povestit. Abia atunci. Scriu greu și revin foarte rar asupra celor scrise. Mai întâi se pornește un fel de „moară" - ca a bătrânului Kanazis de la Cantacuzina - și după aceea vine „scrisul".

– De ce crezi că are nevoie stringentă acum cultura română?

– De un **Minister al Propagandei** - ca între cele două războaie mondiale, dar altfel structurat și altfel gândit, și de bani! De mulți bani! Sau de o **Direcție Propagandă Culturală Externă în Ministerul Culturii** unde să se facă lucruri serioase, nu șușanele cum s-au făcut până prin '92. Avem o forță culturală excepțională pe care o exploatăm prost, sau insuficient. Ea poate fi garanția multor lucruri de care are nevoie acum România. Propaganda culturală se face cu bani, cu cap și cu ștaif. Ea poate face foarte mult, enorm de mult pentru țară, pentru noi toți. Să luăm aici doar exemplul Ungariei, al Poloniei, al Rusiei...

– Ai probat vreodată haina fricii?

– Oarecum... Dar, judecând acum, **post factum**, cred că era numai o mânecă... Dacă vrei, îți spun. Era prin '90 și pornisem un cotidian la Cluj – ajuns între timp ziar cu o distribuție națională -, e vorba de **Mesagerul transilvan**, și acolo, în calitatea mea de director, îmi exprimam câte o opinie, publicam, așadar, tableta „lentila de contact" - cum aveam să-i spunem, mai târziu. Mi-am exprimat, de câteva ori, părerile despre o anume doamnă disidentă de pe-aici, pe care o cunoșteam prea bine din anii facultății și, nu la multă vreme de la „isprăvile" mele publicistice, au urmat scrisori injurioase, amenințări, telefoane care-mi comunicau că „ei știu" la ce școli învață copiii mei și alte asemenea „delicatețuri". Atunci, într-un fel, m-am cam temut. Pentru ei, pentru copii... În rest... „haina aceea" a rămas doar o mânecă uitată într-un dulap cu vechituri.

– Cum îți începi diminețile?

– De îndată ce mă trezesc, încep să visez.

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mihai IACOB

Paşaport american

*Prietenul meu **Mihai Iacob**, regizorul cu care am făcut împreună filmul „Străinul", aflându-se în America beneficiar al unei burse, a rămas acolo prin anii '70, fiind sigur că o să facă praf Hollywoodul. Nu l-a făcut, dar nici Hollywoodul pe el. A făcut de toate, ca un emigrant ce se respectă şi până la urmă şi-a încropit o oarece situaţie ca **real estate salesman**.*

*Vara aceasta „mi-a luat piuitul" cu un excelent roman, fruct amărui al vieţii pe meleaguri îndepărtate, cu o tentă satirică ce mă face să cred că în noi toţi ardelenii reînvie, din neant, duhul lui Budai-Deleanu. Nu vreau să vând „pontul" cărţii. Am învăţat asta din călătoriile mele prin USA, unde m-am întâlnit şi cu Mişu şi am vorbit, despre ce? Despre ce vorbeşte românul **wherever he is**, la Paris sau la Bangkok? Despre ţărişoara lui şi cât îi este de dor de ea şi ce mai fac prietenii şi duşmanii personali de acasă! Aşadar, romanul „oglindeşte" drumul pe toboganul americanizării pe care-l parcurge o modestă familie de români, manevrată printr-o decizie a... Elenei Ceauşescu (ce ziceam?) într-o afacere de 150 de milioane de dolari. Şi ca măcar în literatură să existe un **happy-end for the happy few**, peste toate explodează succesul neaşteptat al celui mai rebel membru al familiei, Doru, care înfiinţează o şcoală de genii şi cumpără un oraş.*

Titus POPOVICI

Doru Aionescu (aşa se pronunţa în americană neaoşul său nume de acasă) lucra la o pizzerie - **Dominic's Pizza** - de la şase seara până la două noaptea. Văzuse singurul anunţ din ziar care nu cerea experienţă americană şi izbutise să se angajeze cu $1 şi 25 de cenţi pe oră. Banii ăştia nu prea contau. Câştigul era de fapt bacşişul. Putea să ia între $20 şi $30 pe noapte, dacă-i cădeau câteva ture bune. Sigur că nu era totul chiar atât de simplu: trebuia să înveţi pe unde să mergi ca să eviţi stopurile şi traficul. Pe urmă sistemul american de adrese, cu cifre care sar între două case şi cu patru numere pe o singură clădire, cu străzi care se întrerup într-un punct şi continuă, cu aceleaşi nume, te miri pe unde. Dacă nu ai noroc, o-ncurci. Toate se repetă: Nord şi Sud. Desigur că astea i-au făcut la început viaţa destul de amară. Dar Doru se descurcă repede: fusese născut pentru America.

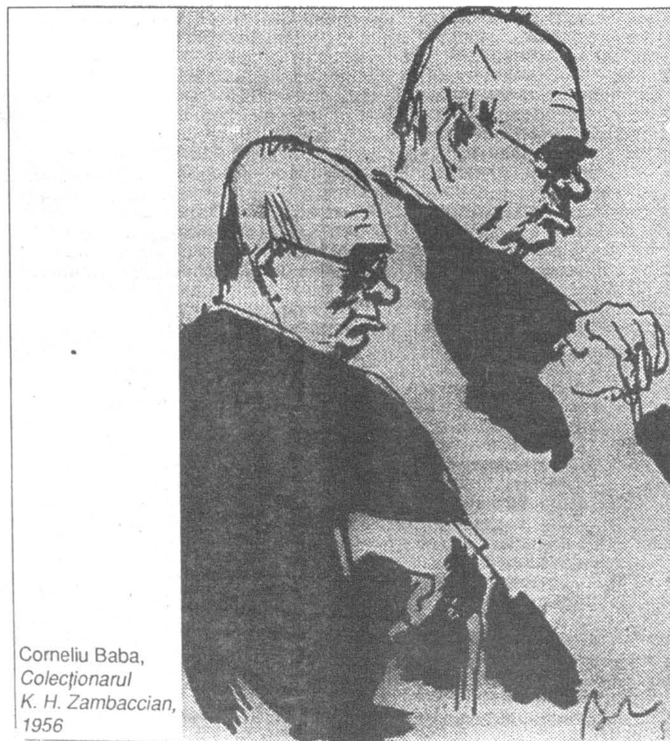
În primele zile a învăţat cum se ia bacşişul. Trebuie să fii **smart**. Deştept, adică. Să te duci cu **oven-ul** (cutia de metal care ţine pizza caldă) în casa clientului, să scoţi plăcinta în faţa lui, să-ţi vadă el atenţia dar şi efortul. Nu te duci cu **oven-ul**, nu iei bacşiş; Doru şi-a dat seama de asta după primele patru ture. Oamenii decid în mai puţin de cincizeci de secunde din clipa în care te-au văzut, dacă te plac sau nu. În secundele astea cruciale, Doru era deschis şi comunicativ. Învăţase că trebuie să le ofere pizza ca pe un cadou meritat, dar şi ceva care i s-ar fi cuvenit clientului cu cinci minute mai devreme. Un gest victorios care să includă însă şi un soi de scuze nemărturisite. Şi totul cu aerul cu care ţi-ai îmbrăţişa fratele la întoarcerea de pe front.

La **Dominic's Pizza**, în pauzele dintre ture salariaţii îndoiau cartoane, tăiate după tipar şi alcătuiau cutii. Erau doi patroni: Dominic, de unde şi numele prăvăliei, se zicea că se trage din Sardinia, şi Bob, american-american. Când a aflat că vine din România, Bob numai că nu l-a luat în braţe pe Doru. I se umeziseră ochii, se uita la el când dintr-o parte când dintr-alta şi dădea binevoitor din cap. Bob cunoştea România. Fusese **bomber** - adică cel care vizează prin obiectiv şi declanşează bomba - pe un **Liberator** la primul raid deasupra Ploieştilor în '44. Pentru Bob zborul de la Benghazi la Ploieşti - cu nenumăratele antrenamente făcute pe nişte machete în deşert şi fără să cunoască numele real al obiectivului - zborul foarte jos prin barajele antiaerienei nemţeşti, lupta cu avioanele de vânătoare româneşti şi lansarea bombelor reprezentau punctul culminant al existenţei lui. Aşa cum a fost pentru Neil Armstrong primul pas pe lună. Îl faci o dată şi pe urmă povesteşti tot restul vieţii cum l-ai făcut. Pentru Bob, Doru era un fel de moleculă vie a obiectivului. Văzută de sus, ţinta n-are nici un fel de viaţă. E un desen abstract în care exploziile se înscriu la încrucişarea gradaţiilor. Dacă te-ai fi gândit că acolo mureau oameni, poate ai fi vrut să dai pe alături. Dar după toate chinurile antrenamentelor nu-ţi mai doreai să nu nimereşti. Oricum tot nu vedeai nici o mişcare. Pentru Bob, România a rămas în continuare obiectivul secret de la Ploieşti şi era pur şi simplu fascinat să audă cuvinte în limba obiectivului. Cum avea o clipă liberă îl punea pe Doru să traducă în româneşte o conversaţie amicală, aceeaşi oriunde în lume: „Ce mai faci? Doamne, câtă vreme a trecut! Mă bucur că eşti sănătos, ce bine că şi ceilalţi sunt **okey**. Mare păcat că nu ne vedem mai des. Altfel treaba merge bine. Nu e uşor, dar ne dăm silinţa; până la urmă trebuie să iasă. Tu te ţii extraordinar, n-ai îmbătrânit deloc. Sună-mă, când ai timp să ne mai vedem". După o săptămână Bob a învăţat răspunsurile şi dialogau amândoi în româneşte, intrigându-i pe clienţii care bănuiau că Bob se pregătea să intre în Mafia şi învăţă dialectul sard. Pe lângă patroni mai erau în prăvălie un puşti, Jimmy Colson, trăznit de o acnee violentă, care abia îşi luase carnetul de conducere, Oswald, un neamţ impertinent cu mâna stângă în ghips, doi homosexuali în blugi decoloraţi, iar la unsprezece seara apărea cu o punctualitate kantiană un personaj destul de misterios şi foarte respectat, Profesorul. Era ceva foarte neobişnuit cu acest profesor. Avea o faţă distinsă, cu un nas subţire şi uşor acvilin, o frunte înaltă, ochi de culoarea oţelului - cu un soi de fosfor în iris - şi se mişca cu o eleganţă naturală, sau foarte studiată, oricum firească, înnobilând alcătuirea cutiilor de carton cu gesturi de adevărat creator. Vorbea cu pauze între cuvinte, cu un accent ciudat, într-o limbă elevată, cam **stiffy**: înţepenită, afectată, ceremonioasă, rigidă - scârţâind de corectitudine în urechile celor din prăvălie. De unde i s-a tras şi apelativul „profesor". Nimeni n-a încercat măcar să-i dea o altă identitate. Între unsprezece şi două era unanim acceptat ca arbitru în stabilirea adevărului privind datele istorice, interpretarea legilor în vigoare şi de fapt al oricărui pariu, exceptându-le pe cele sportive. Avea poate în jur de cincizeci şi ceva de ani. Nimeni n-a îndrăznit vreodată să-l întrebe nimic în legătură cu viaţa lui personală. Era o bombă culturală cu explozii programate cam la fiecare douăzeci de minute, când erau reclame la televizor şi toţi se repezeau cu întrebările. Doru era convins că nu făcea prea mulţi bani: era o personalitate mult prea puternică şi clienţii se simţeau probabil stânjeniţi văzându-l cu oven-ul în mână şi mai mult ca sigur se jenau să-i dea bacşiş, dintr-un soi de respect.

Într-o noapte pe la unsprezece şi jumătate a intrat în prăvălie un bărbat la vreo 35 de ani, cu ochelarii căzuţi la jumătatea unui nas semitic şi cu barbă roşcată, tunsă scurt, egal, pe toată faţa. Purta o canadiană de plastic, destul de jerpelită, peste cămaşa descheiată la toţi nasturii, pantaloni negri cu manşetă şi sandale prin care i se vedeau degetele murdare. Îl căuta pe Profesor.

Amândoi au început să vorbească ruseşte şi dintr-o dată s-a făcut linişte în jurul lor. Toţi erau uimiţi: cei doi nu păreau să facă parte din aceeaşi lume şi totuşi discutau cu un aer foarte familiar, de parcă s-ar fi cunoscut din copilărie. După câteva minute Profesorul i-a explicat lui Dominic că domnul de lângă tejghea, Ilya Fruhstein, ar fi vrut să se angajeze la el, la **Dominic's Pizza**.

- Le-am dus o **pizza con pepperoni** acum două zile, adăugă Profesorul zâmbind, ca să atenueze stupoarea lui Dominic. El a venit acum trei săptămâni din Ucraina şi n-are încă experienţă americană. Dar cei de la

Corneliu Baba, *Colecţionarul K. H. Zambaccian*, 1956

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

sinagogă i-au promis că o să-i împrumute câte o mașină în fiecare seară, exceptând vinerea și sâmbăta. Așa că ar putea să lucreze.

Lui Dominic pur și simplu nu-i venea să creadă: „Că dacă n-o să se înțeleagă cu clienții?" întrebă el, încercând totuși să pară binevoitor. Profesorul se uită la Ilya vrând parcă să verifice, el însuși, posibilitățile noului venit.

- Îi scrii prețul pe cutie, spuse el. La fel și adresa. Cred că o să se descurce.

- Și dacă nu? Dacă nu face față cine garantează? Garantezi tu pentru el?

- Da, spuse Profesorul fără o secundă de ezitare. O să plătesc eu daunele.

Pe Dominic solidaritatea asta evreiască, cu mașinile împrumutate și cu Profesorul făcând din Ilya o cauză personală, îl emoționă și-l înmuie de tot:

- Orice s-ar spune, sunteți un popor de admirat, spuse el încet. Ai noștri ne sucesc gâtul cu **Mafia** și **Cosa Nostra** și ne storc până la ultimul cent. Pe când voi vă puneți curu' la bătaie pentru Ilya, venit de trei săptămâni. Bravo vouă! D'aia și conduceți lumea! Ce poți să spui decât „bravo vouă?"

- Îmi pare rău... Trebuie să te dezamăgesc... Dar eu nu sunt evreu.

Nu, asta era prea de tot! Omul din fața lui își bătea joc de el?

- Și atunci ce ești? se enervă Dominic. Conte rus? Nepotul lui Rasputin?

- Nu. Le-am învățat limba la închisoare, răspunse simplu Profesorul. Ca și engleza.

- După cum o vorbești pare că ai fost închis la Oxford.

- Nu, continuă Profesorul, cu simplitate. Am fost la închisoare în România.

Lui Doru i se părea că nu înțelesese bine. Nu era posibil. Profesorul? Dar Bob năvăli din partea cealaltă, gata să-l răstoarne:

- **Are you really Rumanian?**

Profesorul ridică din umeri. „**What can I say? Certainly, I am.**"

Fața lui Bob se lumină. Îl luă de umeri și cu ochi strălucitori de emoție îl întrebă: „**Ce mai faci? Doamne, câtă vreme a trecut! Mă bucur că ești sănătos!**"

***

Numerele săreau inexplicabil de la 539 Sud la 385 Sud. Nu era nici o stradă care să le întretaie și care să schimbe după sistemul american prima cifră. Un maidan întunecat în fundul căruia cu greu se întrezăreau siluetele unor case. Adresa pe care o avea Doru, 497 Sud, nu exista nicăieri. Poate să fi fost undeva în mijlocul spațiului cu locuințele retrase și neluminate. Se întoarse și opri în dreptul casei cu numărul 593. Scoase cutia cu pizza din **oven**. Era prea întuneric să mai care și **oven**-ul cu el. Încuie mașina și porni în căutarea numărului 497. Era o comandă de **party size**, adică de petrecere, cu toate **toppings**-urile și cu doi litri de **Pepsi** extra. Era foarte greu să ghicești prin întuneric numerele caselor, mai ales că numerele nu sunt mari și puse lângă porți, așa ca în Europa. Dacă există o bordură, pot fi scrise și acolo. Alteori chiar pe ușa de la intrare și câteodată agățate de vreun stâlp. N-avea lanternă și dibuia întorcându-se mereu cu fața spre neonul care cu un tub stricat pâlpâia violet deasupra mașinii împrumutate de doamna Milcu. I se păru că vede un număr care începea cu 4. Încercă să-l pipăie. Ultima cifră putea să fie 7; șaptele american n-are liniuță și oricând puteai să-l confunzi cu unu. În clipa aceea la stânga lui se auzi un foșnet și lui Doru i se păru că trebuia să fie o pisică. Ce altceva? Instinctiv se răsuci și văzu două mogâldețe care răsăriseră ca din pământ. Își dădu seama că ăștia aveau de gând să-l atace. Începu să alerge în direcția mașinii, dar dintr-un tufiș, în fața lui, apăru al treilea. Părea de vârsta lui și-și trăsese peste sprâncene o bonetă de lână gris. Ținea o rangă în mână. În lumina chioară se vedeau ridurile adânci din obraz, ca niște tăieturi.

- **Give the money**! îi strigă cu o voce hârâită.

Doru încă nu voia, sau nu putea să creadă că e adevărat ce i se întâmplă. De fapt nu voia. Încercă să tragă de timp, să trateze:

- N-am bani. Toți banii ....i-am predat după tură, la prăvălie. N-am ce să vă dau.

- **Give the money**! strigă cel care venea lateral și voia să-i taie calea spre mașină.

- Ia asta, îi spuse Doru și-i întinse cutia și sticla de Pepsi celui cu boneta.

Din reflex negrul apucă sticla și cutia și se opri o clipă, zăpăcit, neștiind ce să mai facă cu amândouă mâinile ocupate. Doru țâșni spre mașină, dar al treilea îi sări în față.

-**Give the money**! șuieră el cu gura fără dinți. Dă banii, **son of a bitch!**

- N-am! Sunt un amărât de...

Bara de metal îl plesni peste gură și auzi până-n creier scrâșnetul dinților care se rupeau. „Ăștia nu glumesc, își auzi vocea venind parcă de undeva, din afară. Nu mai era timp de pierdut. Își băgă mâna în buzunar și încercă să scoată banii. O altă lovitură, peste umăr, îl făcu să-i scape pe jos. Voi să scoată mărunțișul din buzunarul cămășii. Ranga îi zdrobi degetele și monedele se împrăștiară, zornăind, pe trotuar." „Ăștia nu glumesc", mai apucă să-și spună când bara îl trăzni peste nas, apoi o lovitură cumplită, în coșul pieptului îl doborî la pământ. Nu mai avea glas să strige după ajutor, diafragma îi înțepenise și nu mai putea respira... Cei trei atacatori, își dădu seama cu o luciditate nefirească, erau de vârsta lui, luară bancnotele de pe unde erau, lăsară dracului mărunțișul și o rupseră la fugă spre Sud; unul din ei țipa gutural, apoi se porni să chiuie subțire, ridicându-și amândouă mâinile în semn de victorie.

Dacă Doru ar fi știut, sau cineva l-ar fi învățat, le-ar fi dat de la început banii. N-ar fi încercat să negocieze. În fond erau 34 de dolari și câțiva cenți. Mai mult ca sigur că Dominic ar fi suportat paguba. În fond chiar dacă i-ar fi pierdut el însuși, tot n-ar fi fost mare lucru. Dar dacă n-a știut? Încercă să respire mai adânc și după câteva clipe se auzi horcăind și nu peste mult fu chiar în stare să și geamă. Iar apoi începu să strige după ajutor: „**Heeeeelp**!"Neașteptat de repede cei de la 539 Sud ieșiră afară. Îl acoperiră cu o pătură, chemară poliția și salvarea, îi dădură apă și au stat în jurul lui, ca și când i-ar fi fost rude. Poate se simțeau vinovați de ceea ce i se întâmplase și neștiind ce să facă, stăteau în jurul lui. Cu mare greutate Doru își întoarse capul și încercă să vadă dacă cei trei n-au lovit și mașina Zinaidei Milcu. Nu. Din fericire, **Chevrolet**-ul ei scăpase intact. Și atunci începu să simtă toate durerile. Până și ochii-l dureau, dar nu puteau fi ochii, întrucât ochii nu pot să doară. Ceva în jurul lor; ceva de undeva din frunte. Și genunchiul. Nici nu-și dăduse seama că-l loviseră și peste genunchi. Cum să ajungă acasă în halul ăsta?

Nu peste mult apăru o mașină de poliție, aproape în același timp cu salvarea. Nici n-a simțit când au pus targa sub el. Adevărați profesioniști. Targa s-a ridicat automat și cei doi sanitari au împins-o în mașină. Aici, în America, sanitarilor li se spune **paramedici**. Sună mai bine. Acum totul ondula în jurul lui, ca pe o apă moale și dintr-odată se simți în siguranță. Până la urmă totul o să fie bine.

În sala de la urgență, lângă el era un bătrân cu o mână vânătă și umflată. Gemea și plângea tot timpul. Pe Doru îl apucă bătaia de inimă, mai mult de mila bătrânului. O negresă cu sâni enormi și ochelari înflorați cu sidef îl luă la rost pe bătrânel:

- Dacă mai plângi, să știi că te iau exact ultimul! Ai înțeles? Ultimul!

Îi șterse cu un șervețel lacrimile: „Nu-i frumos să plângi la vârsta asta. Ne-am înțeles?" Apoi se întoarse spre Doru și se uită la monitorul care-i arăta pulsul.

- Și tu ce-mi faci aici? îl certă ea. Te pregătești de un atac de cord? Ca orice emigrant care nu înțelege bine o întrebare, Doru se chinui să zâmbească, dând din cap afirmativ. **The sister** își dădu seama că n-o pricepuse și-l mângâie pe frunte.

- **Good boy**, lasă că ne ocupăm noi și de tine. **Good boy**. Ai înțeles acum? Asta ești: un băiat bun.

L-au dus la etaj, pe urmă la subsol la "X-Ray", l-au examinat peste tot, i-au dat niște pilule, i-au făcut o droaie de radiografii la cap și i-au spus că a avut mare noroc: nici o fisură în cutia craniană. În schimb polițiștii l-au înnebunit cu întrebările. Era amețit și parcă ăștia vorbeau și mai repede ca ceilalți. A semnat fel de fel de hârtii, iar ei păreau grăbiți și nervoși. Se simțea vinovat că i-a adus aici, la spital. Îl dureau degetele și semna strâmb. Abia a terminat cu hârtiile și a intrat sora, negresa cu sânii mari.

- Așa, deci din ăștia-mi ești, zâmbi ea scoțându-și ochelarii și lăsându-i să bălăngăne de un lănțug auriu, în jurul gâtului gros. Ne amenințí cu inima și când colo ești sănătos tun. Poți să te ridici. Hai, că a venit văru-tău să te ia.

- Vărul? întrebă Doru buimăcit. Nu se poate. Care văr?

- O.K., prieten, ce-o fi, răspunse ea, tot e frumos din partea lui că a venit să te ia la ora asta.

Trebuia să fie Jimmy Colson. Dacă ar fi venit Profesorul, negresa i-ar fi spus că-l caută un unchi. Iar Dominic i-ar fi dat imediat un bon de un dolar reducere și cartea de **business**.

În hol, spre marea lui mirare, îl aștepta Oswald, neamțul. Își ridică mâna lui de ghips și zâmbi strâmb.

- Ia-o ușor deocamdată, îi spuse. N-avem nici o grabă. Las'că putea să fie și mai rău.

- Știu, încercă să zâmbească Doru. Dar mi-ajunge și atât.

- Mie-mi spui? Slavă Domnului, am și eu experiențele mele.

Lui Doru îi fu jenă să întrebe ce fel de experiențe avusese neamțul.

- Nu m-am așteptat, spuse Doru. Îți mulțumesc. N-aș fi crezut. Își ridică privirile să le întâlnească pe ale neamțului. Nu te credeam în stare de asta.

Neamțul întoarse capul brusc, ca într-o eschivă de box. „E-adevărat, spuse el și făcu o pauză lungă. Nici eu nu mă credeam în stare."

Trecu în spatele scaunului cu rotile și începu să-l împingă spre ușă.

- Omul are momentele lui de slăbiciune, continuă el. Asta nu înseamnă că ne disprețuim mai puțin. Nici o grijă, n-am să te rog să plângi la moartea mea. Așteaptă să duc scaunul înapoi.

- Ți-am spus că-ți mulțumesc, spuse Doru emoționat fără voia lui. Poți conta pe mine.

- Eu nu-mi permit să contez pe nimeni, îi răspunse Oswald peste umăr. Dar cred că am făcut bine că am venit.

Corneliu Baba, *George Enescu* *(schiță, 1963)*

Fragment din romanul PAȘAPORT AMERICAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Un poem religios inedit de Samuil MICU

În Sfânta și Marea Sâmbătă

În fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române, Filiala din Cluj-Napoca, se află manuscrisul unui poem religios inedit aparținând lui Samuil Micu sub titlul În sfânta și marea Sâmbătă (ms. rom. 481), cuprinzând 14 file și o variantă a sa de 23 file în ms. rom. 423, ultimul având titlul Imn. Sunt singurele versuri pe care le cunoaștem până acum ca fiind scrise de Samuil Micu, care, în general, nu s-a avântat, asemeni lui Șincai, în domeniul poeziei. Poate tocmai de aceea este interesant să luăm seama la creația sa versificată, menită să ilustreze patimile Domnului Isus Hristos din Sâmbăta Paștelui, versuri apoteozând sacrificiul Mântuitorului pentru salvarea lumii din păcătoșenie. Gestul Mântuitorului este privit ca o jertfă necesară pentru neamul omenesc izvorând din Adam și Eva, creând, prin această devotată dragoste de oameni, "puț curgătoriu" pentru neamul omenesc: „O, ce bucurie, / O, ce dulceață fu/ Cu care pre cei din iad/ Umplându-și și strălucind tu/ În cele întunecate, / Patimii mă închin/Îngroparea laud/ Și măresc puterea/ Ca pre oameni iubind/ M-ai scos din stricăciune".

Poemul, împărțit în trei stări cântate, este scris în versuri albe, neregulate, adeseori redundante, prin desele repetiții care au în vedere jertfa lui Isus Hristos. Suntem de părere că poemul versifică texte religioase ritualice legate de acest eveniment, ceea ce îl obligă pe autor să nu se îndepărteze prea mult de la litera lor, spre a inventa sau a fugi de repetiție. Totuși, pe alocuri metafora principală - metafora luminii - reușește să coloreze afectiv întinderea unei expuneri epice rigide și să aducă mici oaze de lirism („Cum luna ascunde/ Pre fața soarelui..."), care tind să ofere o imagine globală de curățenie, sfințenie și pietate, mai ales acolo unde asistăm la tânguirea Maicii la pierderea Fiului. Publicăm mai jos începutul acestui interesant poem.

Mircea POPA

Starea întâia, glas 3

Viață în mormânt
Te pusă și Hristoase
Și să spăimântară
Oștile îngerești
Plecăciunea ta mărind.

Viață, cum tu mori
Cum te pui în mormânt
Și domnia morții
Acum tu că o strici
Și din iad pre morți îi învii.

Te mărim Isuse
Cinstit împărate,
Patimile tale
Și îngroparea ta,
Prin care ne-am mântuit.

Ca să ridici pre morți,
Astăzi în mormânt mic
Lăcuiești Isuse
A tot împărate
Cel ce măsuri pământul.

Tu, Isuse, al meu
A tot împărate,
Ce căutând Hristoase
Venit în iad să scoți,
Numai neamul omenesc.

Stăpânul tuturor,
Acum mort să vede
Și pus în mormânt nou
Cel ce deșeartă
Mormintele morților.

Vărsând lumii viață
Ca un răufăcătoriu,
Cu cei rău socotit
Îndreptezi Hristoase.

Pre toți din răutatea
Vechiului amăgitoriu
Cel ce ești mai frumos
Decât toți oamenii
Mort făr' de chip te vezi
Tu, carele firea
Tuturor înfrumusețași.

Cum va răbda iadul,
Cum nu se va sfărâma
Venind tu, va orbi,
Întunecându-să
De fulgerul luminii.

Lumina mea dulce
Și mântuitoare
Răbdare nespusă,
Isuse, cum te puși,
În mormânt întunecat.

Firea suflărilor,
Ceata îngerilor,
Nu pricepe taina,
Îngropării tale
Ceii nespuse Hristoase.

O, minunii străine
Și o, lucruri noaă
Cel ce dă suflare
Fără de suflare
Să îngroapă de Iosif.

Și în mormânt a pus
Și nedespărțit fuși,
De sânul tatălui,
Acesta lucru străin
Și împreună e mărit.

Împărat ceriului
Și pământului chiar
De toată făptura,
Te cunoști Isuse
De te-ai și pus în mormânt.

Puindu-te-n mormânt
Tu, făcătoriule,
S-au clătinat Hristoase
Temeiul iadului
Și gropile s-au deschis.

Cela ce pământul
Îl ținea în palmă
Mort acum trupește
Supt pământ să-l țină
Din iad pre cei morți scoțând.

Din stricare ieșiși
Mântuitorule!
Viața mea murind
Și mergând jos la iad,
Ai rupt zăvoarele lui.

Iadul cel mâncătoriu
Luând în pântece,
Pre piatra vieții,
Au coborât pre morții
Cei din vechi înghițiți.

În mormânt nu te-ai pus
Înnoind Hristoase
Firea omenească,
Sculându-te dintre morți
Cu bună-cuviință.

Venit-ai pre pământ
Să mântui pre Adam
Și pre pământ Doamne,
Neaflându-l, te-ai dus
Până la iad căutându-l.

Pământul-cuvinte
De frică s-au clătit
Ascunzându-te tu,
Lumină în pământ,
Luceafărul s-au ascuns.

Vrând, murişi ca un om,
Mântuitorule!
Ca un Dumnezeu sculași,
Pre morți din mormânturi
Din fundul păcatelor.

Izvoară de lacrămi
Vărsa preste Fiiul,
Plângând ca o mumă
Curata, Isuse,
Strigând, cum te-oi îngropa!

Ca grăunțul de grâu
Într-a pământului
Sânuri, intrând crescuși,
Spic de multă roadă
Sculând pre cei din Adam.

Supt pământ te-ai ascuns
Acum ca soarele
Și cu noaptea morții
Fiind acoperit
Doamne ești mai luminat.

Cum luna ascunde
Pre fața soarelui
Mântuitorule!
Mormântul tău ascuns,
Apuind mort cu trupul.

Viața Hristoase
Gustând acum moarte
Au slobozit acum
Din moarte pre oameni.
Și la toți dă viață.

Pre Adam cel ucis
De mult prin pismă
Mântuitorule!
Murind tu te-ai/l-ai sculat,
Nou Adam făcându-te!

Cetele îngerești,
Drept noi
Mort întins s-au temut,
Mântuitorule!
Fața acoperindu-ți.

Luându-te Iosif
Cuminte de pre lemn
Mort în mormânt te-au pus
Tu, învii, mântuind
Pre toți ca un Dumnezeu.

Îngerilor Doamne,
Fiind bucurie
Strigare făcuși lor,
Mort făr'de suflare
Cu trupul văzându-te.

Suindu-te pre lemn
Suiși împreună
Pre oamenii cei vii
Iar mergând supt pământ
Sculat-ai pre cei de-acolo.

Ca un leu cu trupul
Adormind stăpâne
Ca un pui de leu mort
Înviezi lăpădând
Bătrânețea trupului.

În coastă te-au împuns
Cel ce luași coasta
Lui Adam, din care,
Pre Eva ai făcut,
Izvorând puț curgătoriu.

Cu taină să junghea
Mielul, împărate,
Iar tu cel ce mult rabzi
Pre lemn junghindu-te
Toată făptura curăți.

Cine va spune chipul
Cel nou și groaznic,
Că Domnul făpturei
Astăzi pătimește
Moarte pentru noi răbdând.

Vistierul vieții
Și cum să vede mort
Îngerii spăimântați
Striga cum Dumnezeu
În mormânt să încuie.

Din împunsa coastă
Mântuitorule
Izvorăști viața
Mântuind cu viața
Și mă învii cu dânsa.

Întind Doamne pre lemn
Pre oameni adunați
Și împuns în coastă
Ce curge viață
Pre toți îi ierți Isuse.

Cu frică, cel frumos,
Mântuitorule!
Împodobindu-te
Cuvios te îngroapă
Spăimântat de chipul tău.

Spre pământ ca un mort
Voind te-ai pogorât
Și la cele cerești
Pre cei căzuți rânduești
De supt pământ Isuse.

De te-ai și văzut mort
Dar omorând moartea
Ca un Dumnezeu viu
Pre cei morți înviași
Pierzând pre omorâtorul.

O, ce bucurie,
O, ce dulceață fu,
Cu care pre cei din iad
Umplându-și și strălucind tu,
În cele întunecate.

Patimii mă închin
Îngroparea laud
Și măresc puterea
Ca pre oameni iubind
M-ai scos din stricăciune.

Corneliu Baba, *Cap de țăran, 1950*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE AZI PE MÂINE

Encomiastica stalinistă (IV)

Literatura extrateritorializată din Bucovina şi Basarabia s-ar diferenţia, de exemplu, doar prin culoarea dialectală. Un Mihai Poloboc ar fi elocvent (apud Nicolae Alunică, **Mediocritatea stă cu poezia la masă**, „Cuvântul Românesc", an 13, nr.144, aprilie 1989):

Mânţănim tovarîş Stalin,
Că ne-ai dat un trai la cale.
Pentru traiu ce-l trăim,
Noi cu toţi îţi mânţănim.

Dacă variaţiile lingvistice ale conţinutului stalinist mizează pe procedee utilizate şi de alte idealuri, aceasta nu înseamnă că trebuie încercate raţionamente silogistice de echivalare a doctrinelor personalizate în indivizi. Această tendinţă este curentă şi facilă. Un Efim Etkind, în **Rusische Lyrik von der Oktoberrevolution bis zur Gegenwart**, München, 1984, pune alături poeme de Johannes R. Becher şi Johannes Linke pentru a demonstra lipsa diferenţelor între lirica dedicată lui Stalin şi aceea creată pentru exaltarea hitleristă: dar comunismul şi nazismul nu sunt totuşi acelaşi lucru. Fatalitatea formalizării artistice reductibile funcţional face doar ca diversităţile să se asemene.

Oricum, numărul textelor encomiastice creşte enorm în perioada 1949 - 1953 şi într-o asemenea situaţie trebuie operată o oarecare ordine. Prosperă, în consecinţă, exegeza literaturii encomiastice, căreia i se subliniază importanţa, succesele, amploarea, profunzimea, eventual lipsurile ce urmează a fi eliminate. **Daruri şi poeme pentru Stalin** („Viaţa Românească", nr.1, ianuarie 1950), este un comentariu enorm semnat de J. Popper; **I. V. Stalin şi literatura sovietică** (idem, nr.5, mai 1950) un altul, de A. M. Egolin, contribuţie complementară, cu sugestii comparatiste, pentru realizările sovietice în domeniul dat.

Cum nu se poate susţine că toată scriitorimea cântă cu aceeaşi pasiune şi măiestrie pe marele conducător, chiar dacă nu se contestă dragostea pentru, se găsesc explicaţii pentru lipsuri în reminiscenţele formalismului de natură burgheză. Dumitru Micu critică pe Agatha Bacovia, Saşa Pană, Emil Dorian şi Octav Pancu pentru faptul că elogiile lor nu au suficientă viaţă (**Slavă lui Stalin!** „Almanahul literar", nr. 2-3, ianuarie-februarie 1950, pag. 208). În schimb, un M. Vlad se ocupă de izbânzile liricii: **Cântece despre marele Stalin**, „Viaţa Românească", nr.2, februarie 1952).

Stalin este, totuşi, om. Şi a muri este omeneşte. Primul comunicat asupra sănătăţii precare poartă data de miercuri 4 martie 1953; el este publicat de ziarele româneşti o zi mai târziu, ziua când inima conducătorului a încetat oficial să mai bată. Ipocrită sau nu, reacţia la aflarea ştirii este şi trebuie să fie excepţională. Mitinguri de doliu; măsuri speciale de asigurare a tristeţii solemne; sute şi sute de mesaje îndurerate în presă şi la radio; Mihail Sadoveanu scrie în numele uniunii de breaslă, George Călinescu în numele său personal: **O figură gigantică a istoriei** („Scânteia", nr.2602, 6.3.1953). Prins de evenimente la Slănic, A.E. Baconsky trăieşte uimirea, perplexitatea, este incapabil fiziologic şi mental să accepte informaţia, totul fiind, totuşi, exprimat într-o **Elegie**, datată cu ziua fatală:

În oraşul de munte trec în neştire
Pe nimeni nu caut - pe nimeni n-aştept,
Privesc pierdut prin ninsoarea subţire,
O lespede grea mă apasă pe piept.

Parcă nu pot crede... Rătăcesc -
E tîrziu,
Pe cine să-ntreb să-mi spună că-i viu
Măcar ceva-ndepărtat şi nesigur să-mi spuie,
Dar nu-i nimeni.
Trecătorii încremenesc ascultînd
Şi orice gînd fără îndemn, fără şir e.
E tăcere de piatră - fără cuvînt,
Prin oraşul de munte rătăcesc în neştire.

Spre deosebire de Baconsky, care dovedeşte şi în această ocazie că este rupt de realitate, Maria Banuş este avizată, fiind probabil din timp informată asupra stării sănătăţii tovarăşului Stalin, chiar înainte de apariţia vreunei ştiri în presa partidului unic, după cum reiese din **La căpătîiul lui Stalin** („Scînteia", nr. 2604, 10. 3. 1953):

Zile şi nopţi,
Zile şi nopţi,
am stat lîngă inima lui
ce bătea,
încă bătea
Stalin,
Stalin al nostru...
Nu şi nu!
Inima noastră strigă
Împotriva sfîrşitului.

Cu Eugen Jebeleanu (**Stalin, veşnic viul soare**, „Contemporanul", nr.11/336, 13. 3. 1953) la marea întristare participă oamenii şi principalele forme de relief ale României:

Munte, tu, Carpat bătrîn,
Ce zăreşti departe-n zare?
- Miriade de-oameni buni
Plîng cu lacrime amare.
Caraiman cu fruntea-n nor,
Ce zăreşti de printre stele?
- N-a plîns nicicînd ăst popor
Cu atîta lacrimi grele.

Din acelaşi motiv, Dunărea este compusă exclusiv din lacrimi. În **Cinci martie**, Mihu Dragomir pune întreaga planetă să sufere:

Ce grea tăcere se aşterne-n cale
de cînd trecură slabele-i pulsaţii!
Auzi doar globul cum foşneşte-n spaţii,
îngreuiat şi el de-atîta jale.

În satu-n miez de Congo adîncit,
negresa plînge-năbuşit.
Araucanul
oftează, greu.
Şi plînge Bărăganul,
Azi,
inima lui Stalin
s-a oprit.

Foarte simplu exprimate sunt sentimentele neoficiale. Undeva, într-un lagăr de pe traseul proiectatului Canal Dunărea-Marea Neagră, parvine totuşi ştirea morţii şi un ţăran explodează: „- A crăpat Stalin!" (Ion Cârja, **Canalul morţii**, New York, 1974, pag. 467).

O convenţie pretinde ca deosebit de loviţi de moartea respectivă să fie cei ce l-au elogiat mai mult în timpul vieţii; o alta constă în afirmarea viabilităţii ideilor şi idealurilor defunctului, odată cu care cel ce le-a emis va continua să trăiască simili-fizic; moartea devine un motiv pentru strângerea rândurilor şi înteţirea luptei. Aşa vede lucrurile şi Eugen Frunză în **Aşa ne-nvaţă Stalin** („Scînteia", nr. 2602, 6. 3. 1953):

Mai dîrzi vom fi la postul
Măreţei bătălii!
Aşa ne-nvaţă Stalin
Şi altfel nu va fi!

Conducerea politică a ţării ia primele măsuri dictate de la Moscova pentru asigurarea nemuririi mortului dinspre capătul ei cel mai apropiat. Hotărârea C.C. al P. M. R. şi a Consiliului de Miniştri eternizează mai departe onomastic: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii", care încă n-a fost terminat, Academia Militară a R. P. R., un combinat chimic. Se vor construi monumente la Iaşi, Cluj, Timişoara, Ploieşti, Galaţi şi Constanţa; se va organiza o expoziţie permanentă Lenin-Stalin.

Literatura şi spiritul? Ele parcurg o etapă de tranziţie, numele etern fiind tot mai rar invocat şi evocat. Poeme ocazionate de moartea lui Stalin apar în volumul **Cîntece de zi şi noapte** (1954) de A. E. Baconsky, care găseşte chiar un motto din Stalin pentru o **Fabulă din lumea coniferelor**. În prefaţa la **Gramatica limbii romîne** (1954) asumată de circa 30 lingvişti, începând cu Al. Rosetti, Al. Graur, Emil Petrovici şi J. Byck, încă se exprimă convingerea că „pentru alcătuirea unei gramatici nici nu există o bază teoretică mai solidă decît învăţătura lui I. V. Stalin". În eseul **Eroul timpurilor noastre** (1955) de Savin Bratu, Stalin e citat pentru a justifica din punct de vedere sociologic personajul „cu pete". Ultima poezie inclusă într-un volum este amintita **Cinci martie**, la care Mihu Dragomir nu renunţă pentru culegerea **Pe struna fulgerelor** (1955). Asemenea apariţii sunt explicabile, pe de o parte, prin inerţii editoriale sau tipografice, pe de alta, prin lipsa de fler politic a autorilor. În anul respectiv încep deconspirările sovietice cu care este inaugurat fluctuantul proces de destalinizare.

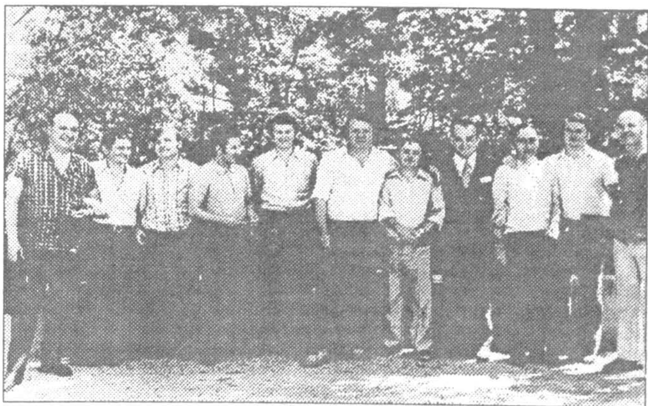
Proces desfăşurat fără ruşine, fără regrete, şi fără zgomot. Discret, Oraşul Stalin redevine Braşov. Bulevardele primesc numele altor eroi. Statuia lui Stalin din Piaţa Stalin este dată jos într-o noapte din octombrie 1957. Corpul conducătorului este scos la 31 octombrie 1961 din Mausoleul Lenin. Literatura şi, în ansamblu, producţia editorială a epocii staliniste vor suferi o operaţie de indexare comparabilă cantitativ cu aceea anterioară, prin care au fost eliminate din circuitul public cărţile burgheziei şi moşierimii, capitalismului şi fascismului naţionalist local. Pentru prima dată, poeţii angajaţi trăiesc condiţia eşecului „comenzii sociale". Poemele dedicate lui I. V. Stalin nu mai pot fi introduse în nici o culegere ulterioară, chiar dacă producătorii lor ar dori-o; biografiile lor politice şi literare rămân penibile, pentru mulţi din generaţiile următoare, motive de dispreţ, mai ales că nici abjurările sau clarificările, criticile sau autocriticile publice nu sunt permise. Alexandru Andriţoiu nu mai apelează la cartografii lumii pentru a rescrie numele Braşovului: un dramatic echivoc pluteşte prin şi peste demistificarea stalinismului, niciodată completă - poate pentru că înlăturarea totală a urmelor, principiilor şi procedeelor ar implica negativ prea multă lume, poate pentru că unele racile ale stalinismului nu sunt decât efecte considerate secundare ale vehicolului comunist unic. Dar, în literatură, consecinţele sunt mai mari decât în alte domenii. Statuile şi busturile lui Stalin au dispărut, numele oraşelor şi străzilor au fost schimbate, însăşi pădurea ciuntită a Tâmpei şi-a revenit după câteva decenii: exemplarul unui ziar sau un volum dintr-un tiraj, de obicei uriaş, vor rămâne.

Dar, se poate crede, ruşinea unora din literatorii noi nu a fost îndeajuns de mare şi nici prea adâncă. O lege a encomiasticii, atestată de poeticile tradiţionale, afirmă că poetul nu poate cânta verosimil şi sincer doi conducători succesivi: encomiastica literaturii socialiste depăşeşte şi această restricţie a trecutului, oricum odios.

Majoritatea celor care au cântat pe Stalin şi pe Gh. Gheorghiu-Dej vor practica encomionul pentru Nicolae Ceauşescu, demistificatorul antecesorilor: Mihai Beniuc şi Victor Tulbure, Virgil Teodorescu şi Aurel Baranga, Eugen Jebeleanu şi... Există şi performanţe de abjecţie în derivă aproape comică: câte un George Lesnea, cel ce a dat poeme pentru Carol II, Antonescu, Stalin, Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceauşescu, apariţia poemului **Căpitanul** fiind ratată din cauza preafulgerătoarei treceri ministeriale a lui Horia Sima.

Fragment din capitolul cu titlul indicat, secţiunea ***Obiectele politizării, Istoria literaturii române de azi pe mâine****, Partea întâi, 23 august 1944 - 5 martie 1953.*

ARHIVA LITERATORUL

„Papaşa" Iacob, Cezar Ivănescu, Mihai Ungheanu, Marin Sorescu, Eugen Simion, Fănuş Neagu, Ion Băieşu, Traian Iancu, Victor Tulbure, Dan Mutaşcu şi Teodor Grigoriu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

A patra ediţie a Festivalului „I.L. Caragiale"

Aritmetică subiectivă

Comparativ cu anul trecut, când oferta spectaculară a fost neobişnuit de generoasă - un an de graţie în regia românească! Ediţia actuală a Festivalului Naţional „I.L. Caragiale" a lăsat o impresie de inegalitate şi neîmplinit.

Faptul se datorează în bună măsură selecţiei care a creditat spectacole cu totul neizbutite, ca **Arşiţa şi viscolul** de Mihai Ispirescu, regia Dominic Dembinski (teatrul Nottara) şi **Sam** de G. M. Zamfirescu, regia Tudor Chirilă (Teatrul Naţional din Cluj), dar nu şi-a dat girul pentru, de pildă, **Cezar, măscăriciul piraţilor,** de D. R. Popescu, regia Nicolae Scarlat (Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), piesă puternică, de ascuţită actualitate, dovadă de

Jean-Pierre Würtz, director în Ministerul Culturii şi Francofoniei din Franţa, şi Ion Caramitru, preşedintele UNITER

netăgăduit a valorii ei intrinseci. Aşa s-a făcut că tocmai capitolul piesă originală, una dintre raţiunile de principiu ale unui Festival Naţional, a avut candidaţi debili mai ales spectacologic - ceea ce înseamnă un dublu prejudiciu adus cauzei. (Nu-i vorbă că, la acest capitol, nici anul trecut lucrurile nu stăteau mai bine.)

Imaginea oferită de selecţie nu reflectă decât parţial stagiunea 1992 - 1993, care a fost destul de echilibrată. Astfel, s-au adus la Bucureşti doar 9 spectacole în Festival, cele 7 rămase în competiţie propunând în fapt 5 regizori. Socotind **Teatru descompus** de Matei Vişniec, regia Cătălina Buzoianu, un fermecător exerciţiu de stil în care au putut străluci actorii (dovadă a nesecatelor disponibilităţi de innoire ale regizoarei), rămân 3 regizori între care are loc competiţia la vârf: Silviu Purcărete, Victor Ioan Frunză, Mihai Măniuţiu. Tânărul Alex. Vasilache, care a semnat regia la **Legături primejdioase** de Ch. de Laclos (Teatrul de Buzunar din Chişinău), se află abia la începutul carierei, fapt care a şi fost onorat (poate excesiv) cu premiul **Toma Caragiu**, pentru cel mai valoros debut. Aşadar, într-o stagiune în care a revenit în plină forţă Alexandru Tocilescu, montând **Antigona** de Sofocle pe scena Teatrului Bulandra, nici el şi nici acest prestigios teatru nu-şi găsesc locul în Festivalul Naţional. Aceasta cu toate că instituţia a produs spectacole de incontestabilă pondere culturală, ca **Teatrul comic** de Goldoni, în regia lui Silviu Purcărete (montare, din păcate, neînscrisă în candidatura manifestării naţionale). Nefiind admis **Antigona**, automat au lipsit din competiţie scenografi de talia lui Dan Jitianu, actori ca Ion Caramitru şi Irina Petrescu, tânăra Ioona Macaria (incontestabil, concurentă la premiul de debut), precum şi un ansamblu de nedezminţită profesionalitate. Ceea ce, dincolo de subminarea unei benefice emulaţii, a şubrezit tabloul spectacular general şi a indus un sentiment de incertitudine referitor la atmosfera vieţii teatrale. Oricum, însăşi aspra actualizare a capodoperei sofocleene, prin tragica ei perenitate, în viziunea lui Alexandru Tocilescu, făcea cel puţin alternativă interpretativă cu rafinata stilizare esenţializatoare a **Phaedrei** lui Silviu Purcărete şi reflecta orientarea spre dramaturgia antică în această stagiune.

Orientare vădită şi-n orizontul comediei, dovadă **Adunarea Femeilor** de Aristofan, în regia lui Alexandru Dabija şi scenografia lui Axenti Marfa, la Teatrul Naţional din Iaşi, altă absenţă (alte absenţe) inexplicabilă din festival, cu atât mai mult cu cât spectacolul, poate cel mai propriu aristofanesc din câte am vizionat, marchează o reuşită în cariera unui regizor însemnat (cea mai importantă în ultimii ani) şi s-a realizat sub mandatul noului director al Naţionalului ieşean, Val Condurache.

Deşi Boccaccio, prezent prin două dramatizări, a punctat gustul pentru comedie, prin carenţele sale de selecţie, festivalul n-a dezvăluit că 1992 - 1993 a fost o stagiune cu spectacole comice de pondere culturală revelatoare pentru epoci, stiluri, tipuri de montare, ca într-o istorie a genului. După amintitul spectacol din comedia antică veche (absent), **Decameronul** ca sursă a comediei renascentiste (prezent în două versiuni), absenţele: **Trupa pe butoaie** a lui Victor Ioan Frunză, scenografia Adriana Grand (teatrul popular european în descendenţa commediei del'arte) la Teatrul Naţional din Tg. Mureş; la acelaşi Naţional, aflat sub direcţia lui Mihai Gingulescu şi Vlad Rădescu, **Îmblânzirea scorpiei** de W. Shakespeare, în regia lui Mircea Cornişteanu, scenografia Emilia Jivanov (iată o altă absenţă!) cu aceeaşi tânără trupă antrenantă, omogenă, care ar fi putut aduce nu numai un spectacol comic viguros, ci şi prestaţii actoriceşti feminine şi masculine, dezvăluind un tablou artistic mai dens în ţară. Deopotrivă, dacă Naţionalul clujean s-ar fi prezentat cu **Don Juan** de Molière, în regia lui Tudor Chirilă şi scenografia tânărului Mihai Ciupe, nu numa imaginea unui teatru ce încearcă să-şi revină după seisme ar fi fost mai aproape de adevăr, dar, în acelaşi timp, un tânăr regizor s-ar fi prezentat cu o reuşită în care personalitatea sa se conturează promiţător, iar actorii clujeni într-o altă condiţie (de această dată, răspunderea o poartă candidatura).

Totalizând (deşi, desigur, zadarnicele propuneri post factum ar putea fi înmulţite), iată, lipsesc cel puţin 5 - 6 spectacole, dintr-o selecţie valabilă doar pentru 7 (la rigoare, chiar 6), montări legitimate ca prezenţă, o paritate ce pune la îndoială fidelitatea imaginii globale a reuşitelor stagiunii. Implicit, lipsesc cel puţin 4 regizori importanţi (în condiţiile în care regia rămâne chestiunea cea mai arzătoare a scenei româneşti, ei nu-şi găsesc cel puţin validarea prin participare în festival!): Al. Tocilescu, Al. Dabija, Mircea Cornişteanu, Nicolae Scarlat. Lipsesc scenografii diverselor generaţii: Dan Jitianu, Emilia Jivanov, Axenti Marfa, mai tânărul Mihai Ciupe. Lipsesc trupe serioase precum cele de la Teatrul Bulandra, Piatra Neamţ, Iaşi, Tg. Mureş (acesta din urmă din ce în ce mai puternică, mai harnică). Lipsesc teatre a căror nouă direcţie marchează un progres. Lipsesc individualităţi actoriceşti, profesionişti din toate generaţiile. Şi iată cum se face că tabloul sinoptic al unui festival devine dezamăgitor, oarecum suspendat.

Acest festival care a realizat, dacă nu o integrală, cel puţin, socotind şi reprezentaţiile **off**, o parţială copioasă (dacă ni se îngăduie), a fabulosului artist Silviu Purcărete, ajuns la o extraordinară subtilitate de expresie, la o personalizare a mijloacelor care îi conferă un loc unic în concertul spectacologiei universale, a produs un fel de descumpănire şi în ceea ce îl priveşte. Faptul că el e capabil să-şi instrumentalizeze magic interpreţii, fluidizându-i, anonimându-i, dematerializându-i, a ajuns la o asemenea performanţă încât a devenit aproape o... vină. Ajuns într-un punct extrem al carierei sale, în care a demonstrat că vocaţia sa regizorală parcurge cu aceeaşi măiestrie monumentalul şi cameralul, epopeea şi povestirea, grotescul şi burlescul fin, amplele mişcări de grupuri şi delicatele vibraţii atitudinale, afirmarea echipelor actoriceşti şi desăvârşirea individualităţilor, lucrul cu profesioniştii şi acela cu amatorii, adevărat mag, Silviu Purcărete pare să tindă spre nonfigurativ. Senzaţional poem metafizic bântuit de teofanii şi fantasme. **Phaedra** a fost concurat de subtilul poem licenţios **Decameronul** în care se înfruntau ciuma şi iubirea, sub semnul bucuriei de a trăi. Silviu Purcărete l-a învins pe Silviu Purcărete. Oricât ar părea de prozaic, e şi aceasta o împrejurare aparţinând selecţiei. În pariul său creator, în frenezia sa, regizorul s-a idintificat cu Meşterul Manole.

Doina MODOLA

În antract cu Primăria Capitalei: dl primar general Crin Halaicu şi dl secretar Dinu Grigorescu (desigur, dramaturgul) împreună cu soţiile

Trilogia tranziţiei

Sub genericul „*Trilogia tranziţiei*", Uniunea Teatrală din România a organizat, în cadrul Festivalului Naţional, trei dezbateri, ale căror teme au fost inspirate din problematica bogată şi complexă a fenomenului teatral românesc contemporan. Coordonator al întregului ciclu de dezbateri a fost criticul-teatrolog Marian Popescu, care a intervenit adesea, cu efect stimulativ, în discuţii, dirigiuindu-le cursul spre relevarea unor aspecte mai originale, mai puţin conformiste, în abordare.

Prima dezbatere s-a intitulat „*Teatrele naţionale* – expresie a unui fapt cultural sau un statut impus" şi l-a avut ca moderator pe dramaturgul Dumitru Solomon, redactor -şef al revistei *Teatrul Azi*, iar ca invitaţi speciali pe Adriana Popescu, secretar literar al Teatrului Naţional din Bucureşti, Emil Boroghină, directorul Teatrului Naţional din Craiova şi Vladimir Jurăscu, directorul Teatrului Naţional din Timişoara.

După potopul de întrebări, lansate de Dumitru Solomon cu intenţia canalizării discuţiilor spre o definire a statutului şi a situaţiei actuale ale acestor instituţii subvenţionate direct de Ministerul Culturii – ajungându-se până şi la întrebarea dacă România are nevoie „la populaţia ei de 23 milioane, de şase teatre naţionale, mai multe, deci, decât oricare altă ţară" –, participanţii, fie ei invitaţi speciali sau mai puţin speciali, au căutat răspunsuri, unele mai la îndemână, altele mai înceţoşate, lansând la rândul lor noi întrebări, întregitoare pentru problema în cauză. În mod firesc, a fost evocat contextul istoric-politic-cultural în care au luat naştere primele teatre naţionale şi, mai târziu, pe rând, celelalte, subliniindu-se rolul lor în afirmarea şi dezvoltarea limbii şi culturii naţionale, ca expresie a identităţii poporului român, şi s-a remarcat evoluţia statutului lor de centre ale promovării tradiţiilor culturale româneşti, nu în mod conservator-muzeistic, ci esenţial creator. Una dintre aceste tradiţii, mult controversată astăzi, este aceea a promovării şi încurajării dramaturgiei naţionale. Discuţiile au relevat efectul păgubitor pe care l-a avut, în perioada dictaturii comuniste, obligaţia impusă teatrelor naţionale (şi nu numai lor) de a reprezenta un procent mare de piese originale, neso-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

cotindu-se în general criteriul prioritar valoric, ceea ce a dus la atitudinea de respingere, aproape în bloc, de către teatre, a pieselor autorilor români, după revoluția din decembrie '89. S-a pledat pentru necesitatea unui echilibru în repertoriul acestor teatre, care constituie, prin menirea lor, un etalon sau măcar centre reprezentative de iradiere a culturii naționale, astfel încât clasicii să figureze alături de contemporani români și universali, tradiția să se îmbine creator cu experimentul, criteriul valoric să devină precumpănitor, activitatea de educație cultural-patriotică devenind o componentă organică a însăși existenței lor, fără a mai fi doar obiectul unor declarații ostentative – și aici s-au produs comparații edificatoare cu Teatrul Național Britanic de la Londra, care „joacă și pune în practică un program educativ-patriotic, fără a face declarații despre aceasta" (Marian Popescu). S-au atins, desigur, și unele aspecte administrative, întinzându-se punți spre rezolvarea lor, evidențiindu-se în mod firesc rolul hotărâtor al unor animatori reali în fruntea unor instituții de nivel și importanță națională. Fără îndoială, discuția rămâne deschisă, viața însăși obligând la continuarea ei.

Tema celei de a doua dezbateri a fost *„Revenirea la clasici - un refugiu cultural sau un impuls vital și actual? "*-, moderator fiind esteticianul Victor Ernest Mașek, directorul Teatrului Nottara, iar invitați speciali regizorii Mihai Măniuțiu și Silviu Purcărete, creatori ai unor spectacole importante cu opere clasice.

Definindu-și poziția față de tema propusă – după o scurtă controversă iscată de formularea titlului, unii considerând că e mai exact termenul de recurgere la clasici (eu aș spune mai degrabă recursul) – V. E. Mașek a numit trei modalități principale prin care, în genere, se realizează actualizarea sau, mai bine, conectarea unui text clasic la o realitate actuală spirituală, și anume contextuali, para-textualitate și pretextualitate, manifestându-și explicit preferința pentru primul mod de abordare. După cum a mărturisit Silviu Purcărete, recursul la clasici este o problemă de structură și aptitudine artistică, apreciatul regizor preferând, cum spunea, să apeleze la un secretariat literar gigantic, care a filtrat tot ce s-a creat de-a lungul timpului, și să aleagă astfel acele opere din marea creație universală care răspund cel mai bine impulsului său reflex de „a coborî spre rădăcini" pentru a înțelege esențele și a le conecta la „duhul epocii" . Punând la baza recursului său frecvent la Shakespeare „o rațiune biologică - mă simt bine când lucrez Shakespeare" , Mihai Măniuțiu a explicat, între altele, „japonizarea" lui *Richard III* , nu numai ca un omagiu adus lui Kurosawa ci, mai ales, prin similitudinile societății elisabetane cu aceea a shogunilor, ca societăți de caste, cum era și a noastră înainte de '89. Considerații pertinente au emis cei doi regizori, stimulați și de intervențiile altor participanți, cu privire la limba literară a pieselor și transpunerea lor în limbaj scenic, la imaginea României în lume, influențată de turneele teatrelor românești peste hotare, la raportul între esențial și conjunctural, precum și la alte probleme, asupra cărora spațiul nu ne îngăduie să ne oprim.

Desigur, unele dintre aspectele relevate în primele două dezbateri au revenit și în cadrul celei de a treia, cu tema *„Teatrul ca expresie a identității culturare"*, al cărei moderator a fost Marian Popescu, invitații săi speciali fiind Ion Caramitru, critic Cristina și Nicolae Manolescu. S-a emis un spectru larg de idei, evitându-se falsele patriotisme și capcanele naționalismului (cum preciza Marian Popescu). Dominantă a fost ideea că teatrul românesc actual exprimă cu adevărat identitatea noastră culturală prin arta spectacolului, deși „acoperirea în aur a temei identității culturale ar fi dată de susținerea dramaturgiei naționale" (Ion Caramitru). Referirile la valoarea dramaturgiei noastre naționale n-au fost însă prea încurajatoare, chestiune discutabilă. Considerațiile istorice privind tensiunea caracteristică identității noastre culturale între occidentalism și autohtonism, tensiune reflectând „destinul unui popor cu o limbă de mică circulație, luptând să-și mențină identitatea, dar și să intre în dimensiunea universală" (N.Manolescu, într-o amplă incursiune în istoria culturii românești, pentru a-i detecta identitatea), s-au completat cu cele estetice privind raportul text-spectacol, cu unele aserțiuni de ordin politic, cu îndemnul la luciditate în aprecierea valorii reale a teatrului românesc actual (Cristina Dumitrescu), care duce cu sine în lume imaginea României, impresionând prin forța actorilor și imaginația regizorilor, prin întreaga lor gândire, prin capacitatea de a exprima spiritualitatea românească depășind cotidianul conjunctural. S-au făcut disocieri între identitate și specific românesc. Au fost, desigur, și opinii mai puțin relevante.

În ansamblu, *Trilogia tranziției* s-a dovedit fertilă și stimulativă, invitând la continuarea reflecțiilor.

Margareta BĂRBUȚĂ

Rose Fenton, directorul Festivalului Internațional de Teatru de la Londra (LIFT) și Alexandru Boroghină, directorul Teatrului Național din Craiova

Forumul dramaturgiei

Între dezbaterile ce au avut loc în timpul desfășurării Festivalului Național de Teatru, aceea din cadrul Forumului Dramaturgiei, organizată de Fundația Teatrul XXI (președinte Dumitru Solomon) și Secția Română a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru (președinte Valentin Silvestru), cu concursul Ministerului Culturii, a fost nu numai de substanță, bogată în idei, dar și necesară, starea la zi a dramaturgiei autohtone constituind, în orice condiții, un imperativ de primă importanță. Chiar dacă această dezbatere a avut sau nu o rațiune eficientă, cu rezultate imediate, prezența dramaturgiei românești -în repertoriul teatrelor continuă să reprezinte o problemă de extremă actualitate. Că relația dintre dramaturgia românească și instituția scenei e o rană deschisă a probat-o, cu toată evidența, însăși competiția festivalieră a celor nouă spectacole prezente în concurs: aflate toate, din punct de vedere al artei spectacolului, la o cotă relativ apropiată de perfecțiune, demonstrând o clasă înaltă a regiei românești, ele au rămas tributare, în schimb, prezenței în festival a dramaturgilor români. Dacă a existat, odată cu **Sam**-ul clujean (**G. M. Zamfirescu**), o **restituire** deosebit de valoroasă prin universalitatea parabolei existențiale și, deopotrivă, prin deschiderea dureroasă în problematica socio-filozofică a prezentului nostru - dintre autorii contemporani nu am întâlnit decât doi: **Matei Vișniec** și **Mihai Ispirescu.** Valori și virtualități dramatice inestimabile, rămân în continuare încredințate somnului lor din hârtie și dintre coperțile cărților și publicațiilor.

Campania pledoariei pentru descoperirea pluralităților și profundităților dramatice ale atâtor autori români de ieri și de azi, neintegrați în prezent circuitului scenic al teatrelor, a fost reluată și de astă dată, cu argumente largi, de Valentin Silvestru. Reputatul critic a făcut o propunere incitantă, asupra căreia se cere serios reflectat: înființarea unui **Oficiu promoțional pentru dramaturgia națională** a cărui activitate să fie călăuzită atât de stat cât și de organizații neguvernamentale. Atribuțiile acestui **oficiu** urmează să fie multiple: de evidență, de documentare, informare și difuziune. Dl. Valentin Silvestru a fost secondat în susțineri de dramaturgii prezenți: Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Dinu Grigorescu, Tudor Popescu, Paul Cornel Chitic, Ștefan Oprea. Păcat că au lipsit autori de anvergură: Marin Sorescu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Paul Everac și alții. E un simptom grav faptul că dramaturgii par să fi obosit a mai fi în continuare și propriii lor avocați și că par a se fi resemnat cu "ceea ce aduce soarta", mulți dintre ei au mărturisit-o pe culoarele festivalului, înainte de deschiderea Forumului. Absența unora de la Forum a văduvit în bună măsură dezbaterea, prin golul "părții în cauză". Faptul că unii dintre cei mai reprezentativi autori dramatici români nu au fost prezenți în festival prin spectacole - cauza rămâne vădit aceea că ei nu și-au găsit regizorii (și, implicit, interpreții) pe măsură. O idee vehiculată în Forumul dramaturgiei a fost și aceea că literatura dramatică română poate fi "înmormântată", sau cel puțin minimalizată, atunci când nu e "atacată", în transpunerea ei spectaculară, de mari personalități ale artei scenice. Paradoxul rămâne, însă, și de această dată, că nici unul dintre regizorii prezenți - câțiva din ei nume reprezentative - nu a declarat că ar avea ceva împotriva dramaturgiei românești ci, dimpotrivă; și că, în principiu, ei sunt de acord că are zone valoroase, că trebuie reprezentată.

Adrian Năstase și Cristian Hadjiculea

S-a mai discutat despre posibilitatea propagării mai ușoare a noutăților dramaturgice, s-au adus mărturii despre experiența managerului literar al altor țări. (Cazuri în care ministerele culturii sunt degajate de o centralizare absolută a acestei răspunderi.) Iar domnul regizor Cristian Hadjiculea, director al Direcției teatrelor, ne-a vorbit despre planurile în materie ale Ministerului Culturii - care, pentru moment, - la noi își propune a sonda soluții noi, mai inventive, de circulare a operelor dramatice. Spațiul nu îngăduie a intra aici în amănunte, unele idei promit a avea șanse destul de fertile și - de fapt - trebuie să așteptăm punerea lor în practică. Dar, tot domnul Hadjiculea ne-a amintit un lucru, care de s-ar putea realiza măcar 50 la sută ar deveni de o importanță funciară pentru soarta dramaturgiei românești: faptul că lumea occidentală a teatrelor e la ora actuală foarte interesată de ea, că orizontul descoperitor a fost deschis și că ar avea mari șanse de impunere aproape oriunde. Dar... cumplitul **dar**... nu există bani pentru traduceri. Opinia noastră este că ar trebui făcute cele mai mari sacrificii în acest sens, banii aceștia rupându-se și de la alte compartimente; pentru că e un dat de **istorie psihologică** a românului: numai atestarea lui valorică de lumea din **"afară"** e cea care l-a descoperit întotdeauna **a posteriori** în proprii săi ochi și i-a validat interesul pentru propria zestre creativă. Dacă zarurile scenei autohtone asupra dramaturgiei naționale rămân aleatorii, să nu-i oprim acesteia cărarea triumfală ce și-ar putea-o face în lume!

Jeana MORĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

La telefon

O vorbă explodează, din când în când, sub cupolele parlamentului, lansată de minoritate împotriva majorităţii: Nu vreţi opoziţie! Vorba aceasta îl amuză grozav pe un fost coleg de liceu, cam pisălog, care, negăsind, se vede, un ascultător mai docil, îşi descarcă asupra mea, când mă poate prinde, verva ce i-o provoacă. Ultima dată a comentat-o la telefon, stârnit de auzirea ei în timpul discuţiilor la cea mai recentă (mini) moţiune de cenzură.

– Mă, mi-a zis, ăştia şi-au pierdut chiar orice urmă de simţ al umorului. De aproape patru ani o ţin întruna cu Nu! şi Jos! de s-au plictisit şi cele mai ramolite babe; altceva nu ştiu să spună, şi când vor să strivească majoritatea din parlament sub o acuză omorâtoare, strigă că ea nu suportă opoziţia. Păi, bine, fraţilor, opoziţia e scop în sine? Tu taci, dar eu trebuie să-ţi mărturisesc, ai sau n-ai chef să mă asculţi, că nu pricep nimic. Taie–mă, dar nu înţeleg!

- Ai rămas proguvernamental, observ, din politeţe, ca să nu creadă că îl las să vorbească fără a-l urmări. Atâta mi-a trebuit! Neutra mea remarcă a declanşat un asemenea torent verbal încât orice şansă de încadrare a convorbirii (de fapt, a monologului) într-un spaţiu temporal decent a fost ratată.

- Ce guvernamental, domnule? Care proguvernamental? Nu sunt nici pro, nici anti, nici filo, nici pseudo, nici neo, nici cripto, nu sunt nicicum. Din partea mea, poate să li se întâmple tuturor: şi celor din partidul majoritar (şi cu atât mai mult celor din partidele satelite) şi celor din poziţie ce le-a dorit Silviu Brucan tuturor în 1990, citând din Shakespeare! Poate să-i ia benga pe toţi! Una li-i cununa! Ce mi-e baba Rada ce mi-e Rada baba! Toţi nu vor decât să se procopsească pe seama naţiei. Sper că mă înţelegi. Când spun „toţi“, exclud excepţiile, căci, vorbind cinstit, sunt şi excepţii. Sunt şi excepţii, dar (îţi mai aminteşti de „realismul socialist“?) nu ele sunt tipice. Tipic e jaful în avuţia ţării. Unii îl practică, alţii sunt invidioşi şi ar dori să-l practice ei. Unde am rămas? A! Că nu văd nici o diferenţă de calitate morală între guvernanţi şi opoziţionişti. Sunt şi printre unii şi printre ceilalţi oameni cumsecade (eternii fraieri!), dar îi eclipsează leprele.

- Atunci?! îndrăznesc să strecor din nou un cuvânt.

- Atunci...atunci! Nici un atunci! Urmează o scurtă pauză în durata căreia rămân mut, în speranţa că poate va seca şi elocinţa amicului. Aş! Clipa de tăcere e utilizată de el pentru (cum se spune în limbaj oficial) „identificarea de noi resurse“: oratorice, natural.

- Să stăm strâmb şi să judecăm drept! începe fostul coleg să mă dăscălească. Stabilit fiind că nu ţin nici cu unii, nici cu alţii, sper că îmi vei permite să găsesc, totuşi, rezonabilă, în principiu, poziţia celor ce fac ceva, fie şi rău, cu dorinţa de a face bine, sau măcar cu afişarea acestei dorinţe, şi absurdă atitudinea celor ce nu fac nimic. A celor ce nu ştiu decât să urle şi care nu-i lasă pe primii să lucreze, acuzându-i în acelaşi timp de inactivitate. Zici că mă situez de partea guvernului. A cărui guvern? Cel actual duce - sau aşa se spune - altă politică decât guvernele precedente. Nu sunt în măsură să mă pronunţ în favoarea sau defavoarea ei. Nu realizez care politică e cea justă: a actualului guvern sau a celor anterioare. Ceea ce afirm nu vizează fondul problemelor, conţinutul lor, nu vrea să fie o estimare politică. E de natură etică şi, mai ales, angajează logica, logica elementară. Repet: guvernele perioadei postcomuniste au întreprins ceva, fiecare, într-un fel sau altul. Nici nu puteau să n-o facă. Un guvern... guvernează; altfel n-ar fi guvern. Pentru ca el să nu guverneze oricum, pentru ca actele guvernării să fie ţinute sub control, e necesară opoziţia. Dar nu orice opoziţie! Nu, chiar şi una care, orice ar face guvernul, oricum ar guverna, răcneşte că nu guvernează bine şi cere demisia lui. E oportună o opoziţie care critică guvernul, în spirit demolator, chiar şi atunci când el înfăptuieşte obiective ce sunt şi ale opoziţiei, pentru care se agită, dându-se de ceasul morţii tocmai opoziţia. Liberalizarea preţurilor, de pildă, sau numai a adaosului comercial, sau taxa pe valoare adăugată. Fără aceste măsuri care ne apăsă pe toţi nu se putea porni pe calea reformelor atât de aprig cerute de opoziţie şi pe care ea le idealiza, prezentându-le drept condiţia fericirii (fii liniştit, nu-ţi citesc un text scris!) şi, totuşi, opoziţia şi-a făcut din ele un punct de sprijin în tentativa de răsturnare a guvernului. Va să zică, nici un obiectiv nu are valoare în sine; şi-o capătă numai dacă e realizat de opoziţie. Orice aş face eu e bine, pentru că eu sunt opoziţie; tot ce faci tu e rău pentru că tu eşti guvern! După mine, o asemenea politică e un nonsens. Decât cu aşa opoziţie, decât cu opoziţie ca a noastră, incorigibil nihilistă, mai bine regim totalitar!

– Păi, opoziţia tocmai propune...

Nu m-a lăsat să termin propoziţia. Întreruperea l-a întărâtat până la surescitare. Propune pe naiba! Emite principii şi deziderate, îmbată lumea cu iluzii, dar nu propune nimic concret. Nu se implică în căutarea de soluţii la problemele imediate care se pun. Retorii opoziţiei sunt ca activiştii partidului comunist. Aceia ne pisau cu „prosperitate“, „bunăstare“, „creşterea nivelului de trai“ şi alte slogane, fără să le pese că în realitate creştea sărăcia, prolifera mizeria, nu se găsea nimic, se murea de foame şi de frig, viaţa se degrada tot mai mult, din toate punctele de vedere. Ăştia cer privatizare, descentralizare, retehnologizare, modernizare, ridicare a calităţii vieţii şi aşa mai departe. Vorbe! Vorbe frumoase şi nimic mai mult. Pură demagogie. Cine nu doreşte schimbarea calităţii existenţei şi cine se opune efectuării acestei schimbări pe calea privatizării? Toată problema este cum privatizezi, cu ce mijloace şi, mai ales, cu ce preţ? Privatizarea (şi implicit modernizarea, retehnologizarea) unei întreprinderi implică disponibilizarea unei bune părţi a forţei de muncă vii. Cum utilizezi forţa de muncă disponibilizată? Ce faci cu milioanele de şomeri? La această întrebare, opoziţia tace chitic. Ea revendică imperios şi ultimativ privatizarea accelerată şi, în acelaşi timp, varsă lacrimi de crocodil pentru salariaţii intraţi în şomaj. Varsă asemenea lacrimi, dar nu sugerează vreo posibilitate de reducere a şomajului. Opoziţia incită sindicatele să ceară necontenit majorarea salariilor (sau, în orice caz, le încurajează în această direcţie) şi totodată denunţă inflaţia şi creşterea cursului dolarului - stârnind panică în populaţie, cu toate că ştie prea bine că orice sporire a salariilor duce automat la ridicarea preţurilor. Într-un cuvânt, brava noastră opoziţie nu se dă în lături de la nimic pentru a provoca tot mai mult haos, pentru a înmulţi şi intensifica suferinţele şi tot ea atribuie guvernului, în exclusivitate, răspunderea pentru ducerea de râpă a economiei.

– Mersi, pentru „în exclusivitate“, încerc să fiu maliţios, şi eu, cât de cât, deşi ştiu că prin aceasta nu fac decât să stimulez patosul diatribic al inepuizabilului vorbitor şi, implicit, să-mi prelungesc osânda de a-l asculta. Şi, într-adevăr, el îşi dă drumul încă mai impetuos, ca sub efectul unor aplauze.

Poţi să-ţi iei acul înapoi, zice. Ţi-am spus doar câte parale dau şi pe guvern. N-am afirmat că el guvernează bine; am opinat doar că încearcă ieşiri din impas. Nu am spus nici că numai opoziţia poartă vina pentru situaţia halucinantă din economie; am zis numai - sau aceasta am vrut să se înţeleagă - că opoziţia speculează totul politic. Politizează totul, de la preţul uleiului la credinţa în Dumnezeu. Încearcă să tragă profit politic din orice, crezând, probabil, că românii sunt atât de proşti încât nu înţeleg încotro bate, de fiecare dată, şi ce urmăreşte prin toate maşinaţiile. Urmăreşte puterea, pe orice cale şi cu orice preţ. Piară naţiunea, dar să ajungă ea la putere! În ce scop? Al căpătuielii, evident. De ce să nu stoarcă ea ţara, dacă aşa e în „democraţie“?! Cât despre răspunderea guvernului, fii pe pace, n-o eludez. Îmi dau perfect seama că în partidul de guvernământ, şi cu atât mai mult în cele aliate lui (care, în treacăt fie spus, ar putea să-l tragă cu ele cu tot în prăpastie), sunt destui care, într-adevăr, nu vor privatizarea, şi prin fel şi fel de tertipuri provoacă încetinirea ritmului ei. E bine că opoziţia alertează pe tema aceasta societatea.

– Care va să zică, unele dintre demersurile opoziţiei sunt bine venite...

Prins în flagrant de contradicţie, amicul se explică, precizează că tot ce susţine trebuie luat **cum grano salis**, admite că, probabil, debitează naivităţi, dar nu dezarmează. După ce îşi explicitează unele dintre aserţiuni, citând declaraţii, invocând situaţii, revine la afirmaţia iniţială, aceea că fenomenalităţile din actualitatea politică îl reţin doar sub aspectul lor moral şi că interpretarea pe care le-o dă îi este impusă doar de exigenţele logicii. Reamintindu-şi că formaţia majoritară din parlament a fost acuzată de a nu suporta opoziţia, începe să se minuneze pe tema aceasta din nou. Cum vine asta, domnule? De când este opoziţia valoarea supremă, de când e condiţia sine qua non a vieţii? Căci aşa o prezintă cei ce o reprezintă în parlament: ca şi cum de existenţa ei ar depinde ordinea cosmică. Nu-s bani, nu avem ce mânca, nu-i apă, nu e nimic, dar avem opoziţie. Asta contează! **Pereat mundus, fiat oppositio!** Cât timp există opoziţie, nu avem a ne teme că răul ar putea fi şi mai rău. Opoziţia veghează. Vigilenţa opoziţiei nu slăbeşte o clipă. **Vivat oppositio!** Până deunăzi îl aveam pe Ceauşescu. El era alfa şi omega. Avându-l pe el, nu aveam a ne teme şi a ne îngriji de nimic. Acum avem opoziţia. Putem fi liniştiţi!

Intuind că ajunsesem pe punctul de a-i curma într-un mod puţin elegant discursul, limbutul fost coleg a schimbat el tonul, brusc renunţând la sarcasm pentru a declanşa concluzsiv fulgere şi tunete:

– Dar ducă-se pe pustii! Ce-i pasă lui nea Gheorghe că n-o să avem opoziţie?! În timpuri normale, da, nu se poate fără ea. Dar când încerc să scot căruţa din şanţ, ce nevoie am să vină cineva şi s-o tot împingă înapoi? Ducă-se învârtindu-se! Ducă-se naibii toţi: minoritari şi majoritari! Toţi nu fac, în parlament, decât să ardă gazul de pomană. Devin activi numai când e vorba să-şi voteze privilegii lor înşile! Decât asemenea democraţie, mai bine dictatură! Decât politicieni de soiul celor mai mulţi dintre ai noştri, mai bine să ne conducă cizmarii!

Năucit, am aşezat receptorul în furcă, uşor, spre a lăsa autorul să creadă că îl mai ascult şi neavând cum să mă defulez altfel, am adoptat, **mutatis mutandis**, practica suprarealistă de relatare a visurilor. M-am apucat să rezum absurdul (pseudo)dialog telefonic. ■

Mihai Drăgan nu mai e

Din Iaşi - o veste paralizantă. A decedat Mihai Drăgan.

Un istoric literar harnic, onest şi modest a dispărut. Toţi vom dispărea, mai devreme sau mai târziu, dar să te stingi la vârsta deplinei maturităţi, vârsta la care un intelectual consacrat cercetării şi exegezei îşi dă, de regulă, întreaga măsură a posibilităţii lor, e ceva ce contrariază raţiunea, jigneşte simţul natural de dreptate. E ceva ce provoacă sentimentul unui absurd ontologic.

Profesorul universitar Mihai Drăgan a murit la cincizeci şi şase de ani. Născut în Viişoara - târgul Trotuş, aproape de Bacău, la 6 decembrie 1937, el a urmat studiile superioare la Iaşi, unde a şi debutat în critică, în 1958, prin colaborări la revista ce poartă în titlu numele oraşului, **Iaşul literar**. Natură studioasă şi discretă, a optat pentru istoria literară, publicând în periodice şi editând numeroase studii de proporţii.

Pentru caracterizarea intelectuală a lui Mihai Drăgan e necesar în prealabil a rectifica mental titlul volumului său de debut editorial. Dominanta activităţii profesionale a celui ce îşi intitula, în 1970, prima carte **Aproximaţii critice** este tocmai contrarul aproximaţiei. In tot ce a scris, Mihai Drăgan năzuieşte la exactitate. Sensul constant al demersurilor sale critice este înlăturarea impreciziilor, inadvertenţelor, exagerărilor, inexactităţilor. La curent cu progresele gândirii estetice, cu opiniile de răsunet şi autoritate în materie de istorie şi interpretare literară, Mihai Drăgan semnala, ori de câte ori credea că e cazul, note moderne în creaţia scriitorilor din trecut, a lui Eminescu în special, dintre clasicii de întâie mărime, însă nu fără a corecta afirmaţiile excesive în direcţia aceasta, nu fără a demonstra, bunăoară, că vizionarismul eminescian e de cu totul alt tip decât al lui Rimbaud. Preţuitor al valorilor stilistice, inclusiv în critică, el nu merge, totuşi, până acolo încât să susţină că doar acestea contează şi, dacă în vreun studiu găseşte asemenea aserţiuni, îşi declară dezacordul cu ele. Neagă, de pildă, că, în polemica Ibrăileanu-Lovinescu, nu are importanţă de partea cui se află dreptatea, singurul fapt vrednic de interes fiind (potrivit unor opinii) calitatea expresiei.

Rectificarea inexactităţilor, fie de informaţie, fie de judecată, sau de orice altă natură, a stat permanent în preocuparea lui Mihai Drăgan, şi din nici o lucrare a sa nu lipseşte critica criticii. Cercetătorul şi exegetul îşi exprimă clar punctul de vedere, în toate chestiunile abordate, amendând părerile anterioare insuficient întemeiate, indiferent cine le-ar fi emis: confraţi din aceeaşi generaţie sau critici de prestigiu din trecut. Altfel spus, discursul său critic şi istoric-literar e prezidat, tot timpul, de o deplină probitate ştiinţifică. Suportul acestei probităţi e temeinicia cunoştinţelor, onestitatea documentării. Niciunde, în cele vreo zece cărţi pe care le semnează, Mihai Drăgan nu lucrează cu "aproximaţii", cu informaţii de a doua mână; întotdeauna, datele pe care îşi sprijină demonstraţiile sunt recoltate direct de la sursă. În măsura în care studenţii utilizează studiile sale (şi e de presupus că o fac), ei au posibilitatea nu doar de a-şi însuşi din ele cunoştinţe, dar şi de a deprinde o disciplină, o metodă de studiu, de a învăţa cum să înveţe. Studiile lui Mihai Drăgan sunt negaţia superficialităţii, improvizaţiei, diletantismului.

Menţionata probitate ştiinţifică, voinţa de exactitate sunt expresia unui echilibru intelectual perfect şi a unei rectitudini morale incontestabile. Autorul monografiilor **G. Ibrăileanu** şi **B. P. Hasdeu**, al unor culegeri de studii precum **Lecturi posibile**, **Reacţii critice**, **Mihai Eminescu**, **Interpretări** (două volume), **Clasici şi moderni** ş.a. nu scrie pentru a străluci, pentru a se "lustrui pe el", când vorbeşte despre un scriitor scrie pentru a spori cunoaşterea, spre a pune personalităţile culturii române în cât mai adevărată lumină, a le situa cât mai exact în contextul spiritual naţional şi universal. Faptul acesta atestă, înainte de orice, vocaţia sa de dascăl. Mihai Drăgan a fost un harnic şi iscusit răspânditor de cunoştinţe. Soarta l-a smuls însă din cabinetul de lucru şi dintre studenţi cu perfidie, printr-un banal ulcer, spre a-i provoca o moarte stupidă, prin nereuşita operaţiei. Cărţile sale şi amintirea pe care i-o vor păstra cei ce au învăţat şi învaţă din ele, cei ce i-au audiat cursurile - dau însă o replică de neînăbuşit absurdului şi efemerităţii.

D. MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Ion MILOS (Suedia)

Patria mea este Limba română

Care este ţara omului? Aceea în care întâmplător se naşte, sau aceea pe care singur şi-o alege.

Care este ţara scriitorului? „Patria mea este limba română", sună un celebru vers de Nichita Stănescu. Aceasta înseamnă că marele poet român a pus limba mai presus de ţară şi de glie, considerând-o ca elementul fundamental al identităţii noastre naţionale, etnice şi istorice.

Eu sunt născut, minoritar în Banatul iugoslav – din părinţi români – de unde am fost alungat – de câţiva români – în anul 1959. Din 1964 trăiesc în singurătatea Suediei. În România am venit pentru prima dată abia la vârsta de 38 de ani.

În Iugoslavia n-am fost iugoslav. În Suedia nu sunt suedez. În România sunt străin. N-am nici un drept social şi legal. Am auzit şi la acest **Simpozion al Românităţii orientale*** cât este de greu destinul străinului-minoritar.

Viaţa străinului-minoritar este mai mult una de luptă şi de justiţie decât de sărbătoare şi bucurie. Un străin-minoritar este nevoit să-şi dovedească mereu existenţa, să-şi confirme şi reconfirme valoarea şi loialitatea, trebuie să lupte mereu împotriva nedreptăţilor sociale şi existenţiale. Să înveţe o limbă străină. Însă nu se poate trece de la o limbă la alta fără vărsare de sânge. Scriitorul ce doreşte să scrie într-o limbă străină nu este suficient să înveţe această limbă, ci va trebui să-i cucerească regulile şi structurile culturale, să gândească şi să simtă în concordanţă cu aceste norme. Trebuie să înveţe nu numai gramatica limbii, ci şi gramatica sufletului noii culturi.

Există mulţi scriitori care au trecut la o altă limbă: Joseph Conrad, Samuel Beckett, Panait Istrati, Eugène Ionesco, Emil Cioran, etc. Scriitorii care au reuşit cel mai bine în această privinţă au fost prozatorii. Pentru un poet este mult mai dificil. Destinul poetului va fi totdeauna tragica soartă a lui Ovidiu.

Poezia este sufletul limbii.

Dacă este greu să treci la o altă limbă, e şi mai greu să scrii în două sau mai multe limbi. Scriitorii bilingvi autentici se pot număra pe degetele de la o mână.

Eu am ales drumul cel mai greu. Mi-am păstrat limba română şi continui să scriu în limba română, dar scriu şi în suedeză, şi în sârbo-croată, şi în franceză. În sensul acesta pot fi considerat unic în lume. Spiritele ce se mărginesc la o singură limbă sau cultură nu mă atrag. Orice cultură naţională este limitată. Cu cât îmbrăţişezi mai multe culturi, cu atât devii mai bogat, şi ca om, şi ca scriitor. Sunt mândru că sunt produsul a mai multor limbi şi culturi. A poseda mai multe culturi şi a vorbi mai multe limbi nu înseamnă – cum mulţi cred – a-ţi pierde identitatea, ci a o întări.

Fondului meu străbun eu i-am deschis orizonturi noi, însă sâmburele naşterii mele a rămas nealterabil.

Eu scriu în trei limbi străine şi vorbesc încă vreo patru. Însă toate aceste limbi le-am învăţat. **Limba română m-a născut.** Ea este sângele şi dorul meu. Ea stă la încheietura vieţii mele cu lumea. Ea mi-a fixat coordonatele fizice şi spirituale: felul meu de a fi în lume. Destinul meu în timp. Ea a fost mai puternică decât influenţele pământului şi ale spaţiului de apartenenţă istorică. Ea a fost mai puternică decât ispitele şi obiceiurile ţării mele de adopţiune. Ea a fost mai puternică decât îndemnurile şi imboldurile impuse de împrejurările conjuncturale ale societăţii şi ale istoriei. Ea a rămas să fie legământul de sânge cu mormântul strămoşilor mei, cu arhetipul ontologic al fiinţei mele româneşti.

Corneliu Baba, *Autoportret*

Cine îşi începe viaţa literară în **limba lui Eminescu şi cu Eminescu în inimă** nu va pleca niciodată din ea. În anii cei mai grei de amărăciune şi de deznădejde ai vieţii mele, geniul **LUCEAFĂRULUI** mărilor mi-a fost călăuza şi izbăvirea. Nimeni nu va reuşi să mă izgonească din sângele şi din oasele limbii române „cea mai fascinantă şi expresivă limbă din Europa", cum a spus Cioran.

Optând pentru limba română, eu am ales să opresc frigul însingurării şi al despărţirii de izvoarele vii ale sufletului românesc.

Limba română este patria mea. Însă oricât de frumoasă ar fi limba română, ea este încă o limbă de circulaţie restrânsă. Puţine popoare au dat lumii atâţia scriitori de talie mondială cum a dat poporul român. Însă nu e suficient să fii mare scriitor numai în literatura limbii materne. Un adevărat scriitor nu aparţine numai literaturii propriei sale ţări, ci întregii lumi. Dante n-a scris numai pentru italieni, nici Shakespeare numai pentru englezi, nici Cervantes numai pentru spanioli, nici Goethe numai pentru nemţi, nici Balzac numai pentru francezi, nici Dostoievski numai pentru ruşi. Deci şi Eminescu şi Blaga şi Rebreanu au scris pentru toată lumea, dar ei încă nu sunt suficient de cunoscuţi în lume. Pentru a deveni scriitor universal trebuie să fii cunoscut şi în alte limbi. Însă noi neglijăm faptul că operele bune, interesante, de înaltă valoare au nevoie de traduceri reuşite, de reclamă eficientă, pentru a se impune în conştiinţa cititorilor de pretutindeni. Dacă noi nu ne interesăm de cunoaşterea, de lansarea noastră în lume, de ce se ne intereseze un străin? Când mă gândesc cât face Suedia pentru răspândirea culturii şi literaturii suedeze în lume şi cât facem noi, mă cuprinde groaza. Noi, cu răutatea şi invidia noastră, distrugem corola de minuni a vieţii noastre creative. Unii dintre noi nu se mai mulţumesc numai cu moartea caprei vecinului, cer şi capul vecinului. Chiar şi cuvântul **Cultură** noi l-am împărţit în **cult şi ură**.

Mare mi-a fost mirarea când am ajuns în Suedia şi-am constatat cât de necunoscut este Eminescu acolo, nici profesori universitari n-au auzit de acest mare poet, nu numai al României, ci şi al lumii, pe când Eminescu, tânăr încă, ştia de Suedia, cunoştea bine mitologia, cultura şi literatura nordică. La vârsta de 16 ani, el a tradus din limba germană, nuvela unui scriitor suedez iar câţiva ani mai târziu fragmentul „Gânduri" din Etica unui filozof suedez, Oxentierna.

Datorită traducerii mele, Suedia ştie astăzi de Eminescu şi-l admiră, chiar dacă unii nu se dau înapoi de la injurii împotriva lui. Aceştia nu sunt însă suedezi, ci români. Ei îl acuză, ca şi pe Mircea Eliade şi Cioran, de naţionalism extrem şi fascism, de aţâţătorii noului naţionalism din România.

Fiindcă limba română este patria mea, eu am încercat şi încerc să fac cunoscută lumii, prin traduceri, opera marilor noştri scriitori. Până în prezent am tradus şi publicat în limba suedeză zece cărţi elogiate de criticii suedezi: **O antologie de proză scurtă românească** (22 de autori) plus basmul **Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte, O antologie de nouă poeţi, două cărţi de Cioran** şi volume de poezie **Eminescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Marin Sorescu, Ana Blandiana şi Mircea Dinescu.** În viitorii doi-trei ani încă vreo cinsprezece cărţi vor vedea lumina tiparului în limba lui Strindberg.

Septembrie, 1993, Mamaia

AMESTEC BOGAT ÎN FERMENŢI

Pe Dunăre în amonte începe «Terra Nova»

Cu programul „EuroRomânia", Comisia Naţională a României pentru UNESCO a întreprins o acţiune consistentă de stabilire a noi contacte de-a lungul arterei europene care este Dunărea şi de revigorare a unor legături mai vechi.

Această iniţiativă a fost receptată ca fiind în egală măsură, benefică şi neobişnuită: imaginaţi-vă cei o sută de artişti şi oameni de cultură, la care se adaugă specialişti din mass media, precum şi diplomaţi, politicieni, lăsaţi acest amestec bogat în fermenţi să călătorească pe Dunăre timp de două săptămâni pentru a face schimb de idei în legătură cu identităţi culturale şi dialogul european şi apoi: Fie ca exerciţiul să fie încununat de succes! (...) Puterea de simbol a vasului a avut efect în asociere cu marea bucurie declanşată de intrarea României în Consiliul Europei.

Marin Sorescu spunea că are sentimentul că înaintează, chiar şi atunci când vasul stă pe loc. Poeziile sale cele mai recente au apărut anul trecut sub titlul „Der Fakir als Anfanger", în germană, fiind traduse de către Oskar Pastior. Criticul literar Eugen Simion şi Marin Sorescu au marcat în mod esenţial masa rotundă culturală iniţiată în cele patru puncte de oprire –, Bratislava, Passau, Viena şi Budapesta desfăşurată cu parteneri de discuţie din localităţile respective, veniţi la bordul vasului. Trebuie să ia fiinţă o avangardă a prieteniei între vecinii de la Dunăre, se susţinea în mod exigent. Românii, încadraţi geografic de regiunile de criză şi război ale Comunităţii Statelor Independente şi ale fostei Iugoslavii, ştiu de ce manifestă această dorinţă arzătoare.

Iniţial, călătoria trebuia să înceapă din Delta Dunării, de lângă Marea Neagră, zonă naturală aflată sub protecţie, trebuiau incluşi Bulgaria şi vecinii slavi din sud. Datorită felului în care s-au prezentat lucrurile, întreaga societate de actori, soprane (Georgeta Stoleriu de la Studioul de muzică veche al Academiei din Bucureşti) şi politicieni ai tuturor fracţiunilor, de la Partidul Naţional Ţărănesc Creştin Democrat renăscut până la socialiştii reformişti, cu sprijinul celor doi episcopi ai Bucovinei împărţite, a fost direcţionată, în staţiunea de odihnă şi tratament din Carpaţi, Sinaia, către un tren special. În vagonul-restaurant decorat cu catifea roşie s-a putut sărbători pe cinste până târziu în noapte.

A doua zi la prânz, după ce traversasem Budapesta, ne-am îmbarcat (...)

În splendida clădire a Primăriei şi a Parlamentului oraşului (*Bratislava - n.n.*), cândva proprietatea episcopilor Ungariei, oaspeţii erau aşteptaţi cu nerăbdare. Ioan Alexandru, reprezentant în Parlament al Partidului Naţional Ţărănesc Creştin şi Democrat şi preşedinte al Comisiei parlamentare pentru drepturile omului, a făcut trimitere la tradiţia Bucureştiului, în calitate de centru al sociologiei culturii. Potrivit spuselor sale, această tradiţie a fost întreruptă de cel de al II-lea război mondial iar lipsa de eficienţă din socialism a desăvârşit ruptura. Se caută cooperarea în plan universitar cu slovacii, până la conturarea unui institut comun.

La bord s-au aflat şi scriitori mai tineri, mai puţin cunoscuţi, ca Ion Morar. El a debutat în domeniul liricii, în plan internaţional, în anul 1990, într-o antologie pentru Europa răsăriteană, „Children of Europe", editată de Michael March. Ioan Groşan şi-a prezentat luna aceasta în Germania povestirea sa pe o temă de actualitate „Der Nachtzung", cunoscută de publicate din România prin fragmente publicitare în revista de limba germană „Neue Literatur". Tema preferată de discuţie la toţi autorii era, în măsura în care zvonurile au pătruns pe vas, în legătură cu reproşurile contradictorii care îl determinaseră pe Mircea Dinescu să se retragă din funcţia de preşedinte al Uniunii Scriitorilor. Dezvoltarea necontrolată, în esenţă pozitivă, a presei libere româneşti a perpetuat, pe de altă parte, în secret, isteria de tip stalinist a acuzării, potrivit căreia oricine poate formula reproşuri nemotivate, sarcina aducerii de probe revenindu-i în exclusivitate celui acuzat.

ÎNŢELEGERE MIJLOCITĂ DE PETŐFI

Tema iritantă a reînvierii visurilor imperialiste şi a ierarhizării calitative a naţionalităţilor a dobândit, în special la Budapesta, acuitate pe fundalul unor conflicte în legătură cu minoritatea maghiară din Transilvania, ce mocnesc încă de la cristalizarea României Mari de la 1918. Participanţii la discuţii au căutat o punte de comunicare prin mijlocirea celor doi reprezentanţi de frunte ai literaturilor naţionale maghiare şi române: Sandor Petőfi şi Mihai Eminescu.

Marin Sorescu şi-a exprimat regretul că în Europa de Vest nu există decât în mică măsură interes pentru cărţi provenind din comunităţi lingvistice mai mici. Editura Kriterion din Bucureşti s-a specializat în traducerea autorilor maghiari.

Cunoscutul pictor şi profesor de artă Ion Sălişteanu neobosit şi-a împachetat şi despachetat portretele sale abstracte sau lucrările cu natură moartă, care au fost arătate publicului din diferitele oraşe într-un „anturaj" folcloric nu tocmai potrivit. În academiile de teatru, de artă şi muzică (şi din München, ţinta unei excursii de o zi), Florian Pittiş şi Mircea Vintilă de la Teatrul Bulandra s-au prezentat cu un spectacol *Eminescu* plin de sensibilitate. Le-am fi dorit acestora, precum şi studenţilor Academiei de Teatru şi Film din Bucureşti, cvartetului „Bartha" din Cluj, da, întregii ofensive de cultură un public mai numeros. În Passau, primarul a trimis pentru întâmpinarea oaspeţilor pe locţiitorul său. Jurnaliştii de la „Adevărul", „Libertatea" şi alte cotidiane apărute după 1989, de la agenţia de presă „Rompres", de la Radiodifuziunea şi Televiziunea Română nu s-au lăsat descurajaţi în entuziasmul lor (...).

Apar spaime şi regrete în legătură cu numeroşii ani pierduţi sub dictatură. Se instalează perplexitatea, urmată de aplauze ezitante, drept răspuns pentru căpitanul vasului, care dă frâu liber propriilor sale sentimente, la plecare. Din 1979 nu a mai putut găzdui cetăţeni români pe vas, ci numai pe exigenţii turişti din vest (...).

Românii sunt pe drum.

Katrin HILLGRUBER

Fragmente din articolul publicat în „Suddetsche Zeitung" nr. 251, vineri, 29 octombrie, 1993

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Sergio MIMICA, ambasadorul Republicii Chile în România

Amintirea lui Pablo Neruda

În ziua de 23 septembrie s–au împlinit douăzeci de ani de la moartea lui Pablo Neruda şi am satisfacţia de a inaugura la Casa Americii Latine din Bucureşti o expoziţie în amintirea sa, prin fotografii din lungile sale călătorii prin lume.

Să-l prezint pe Neruda românilor mi se pare aproape inutil: opera sa poetică este aici cunoscută, admirată şi studiată; numeroşi intelectuali români autorizaţi împărtăşesc opinia că Neruda a fost cel mai ilustru exponent al poeziei lirice de limbă spaniolă din vremea sa. Vizitele sale în România, unde primele traduceri din „Canto General", au apărut acum patruzeci şi trei de ani, i-au permis să lege prietenii de-o viaţă cu poeţii acestei ţări.

Neruda a fost un poet colosal şi a avut în plus o capacitate specială pentru a traduce în spaniolă literatura în versuri sau proză a altor limbi. Voi aminti doar elogiata sa traducere din „Romeo şi Julieta" de Shakespeare şi voi adăuga faptul că, la fel ca din multe alte limbi, Neruda a tradus şi din română. Există o antologie de 44 de poeţi români pe care Neruda a tradus–o şi care a apărut la Buenos Aires în 1967, tipărită de Editura Losada, casa editorială care a publicat întotdeauna întreaga sa operă.

Neruda a vizitat România în 1956 şi 1960. În memoriile sale aminteşte cu plăcere de poeţii Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc şi Radu Boureanu şi de agreabila şedere pe care ei i–au pregătit-o. A fost invitat în pădurile din Transilvania şi spune că acolo „cântam necadenţat, râdeam în hohote, strigam versuri în toate limbile", adăugând că în puţine locuri câştigase atât de repede atâţia fraţi.

Pentru Chile, Neruda este una din cele mai mari glorii ale sale în lumea literelor şi este fiul prodigios al pământului său, pe care l-a iubit şi servit în toate ocaziile.

S-a născut în 1904 şi şi-a petrecut prima tinereţe în ploiosul Sud chilian. Fiind elev la Liceul din oraşul Temuco a cunoscut şi împărtăşit neliniştea literară a unei profesoare mai mari, Gabriela Mistral, alături de care destinul îl va aşeza câţiva ani după aceea, în lista de onoare a câştigătorilor Premiului Nobel pentru literatură.

S-a mutat la Santiago pentru a-şi continua studiile universitare, urmând franceza. Spiritul său era deja cucerit de poezie şi literatură, cărora li se va dedica din ce în ce mai mult. În 1917 apăruse într-un ziar din Temuco prima sa poezie, iar acum îl entuziasma colaborarea la diferite ziare şi reviste din ţară, până ce în 1923, chiar acum şaptezeci de ani, apare prima sa carte, „Crepusculario".

După ce a dus alături de prietenii săi o viaţă de student boem, nuanţată de iubiri intense pentru muzele care i-au inspirat versurile zbuciumate, în 1927 pleacă în lume cu o numire consulară sub braţ. De atunci şi până în 1943 împlineşte diferite funcţii în diplomaţia chiliană, de la Rangun la Mexico, trecând prin Colombo, Batavia, Singapore, Buenos Aires, Barcelona, Madrid şi Paris. Din fiecare dintre aceste locuri i-a rămas câte ceva în poezie.

Prietenia cu Federico Garcia Lorca, începută în Buenos Aires, s-a prelungit mai apoi la Madrid, în casa în care locuia Neruda şi pe care el numea o „casa florilor". Aici avea loc un cenaclu literar cu participarea principalilor poeţi spanioli de atunci. Războiul civil intrerupe viaţa madrilenă şi provoacă strigătul sfâşietor al poemului său „Spania în inimă".

Deşi era deja apreciat pe multe latitudini, se poate spune că atunci începe faima sa ascendentă, care-l va face să fie cunoscut, tradus şi răspândit în toate colţurile lumii.

Călător şi cititor neobosit, colaborator şi director al unor ziare şi reviste, bibliofil, colecţionar de corăbii în sticlă, cochilii de melc şi figuri de provă, participant entuziast al PEN-Clubului, doctor honoris causa la Oxford, Neruda a avut, în ultimii trei ani de viaţă, cele mai mari bucurii şi, tot atunci, cea mai profundă tristeţe. Numirii ca ambasador al Republicii Chile la Paris, pe care i-a oferit-o preşedintele dr. Salvador Allende în 1970, i-a urmat obţinerea Premiului Nobel un an mai târziu. O crudă boală s-a închistat în corpul său, făcându-l să renunţe la funcţia sa la Paris şi să se întoarcă în iubita sa casă din Isla Negra. A murit douăsprezece zile după lovitura de stat militară care a curmat democraţia din Chile şi care a iniţiat o etapă de barbarie căreia însuşi Neruda i-a fost victimă. Durerea în faţa celor petrecute şi necesitatea de a le denunţa l-au făcut să muncească într-o activitate febrilă în ultimele sale zile, la ceea ce mai apoi s-a constituit în publicaţiile sale postume.

Acum cântă Dunărea

Merg spre pini
spre gurile joase – ale Dunării
aeru-albastru zgâlţâie
vieţile, viaţa
aerul curăţă
adâncul saloanelor
prin ferestre pătrunde
o adiere de steaguri populare

Înlăturând în acest ceas, Românie,
din inimile tale zdrenţele,
poporul tău a ivit
un alt cap, alţi ochi
o nouă gură care cântă

Şi nu doar un neam de păstori
astăzi arăţi pe pământ
ci o uimitoare
construcţie în marş.

În româneşte de Omar Lara

SPORT

Bravo, Popiescule!

Ninge fastuos. Un morar cu barbă albă, reîntors din timp spre noi, macină iluzii. Toţi prietenii mei rămaşi să facă "apostolat" s-au însurat cu fete de foşti chiaburi şi au în prezent burtă, copii cât cuprinde, maşini aduse din Germania şi vin de buturugă fără metabisulfit. Numai eu umblu teleleu prin Bucureştii iubiţi şi scriu rânduri fără şarm despre sport, pe gratis şi din ordinul şefului meu etern Decebal Trifan Fănuş şi Neagu, a cărui autoritate a crescut de când a fost "uns" membru corespondent al Academiei. Eu sunt pe lista de... post-mortem. ● Care va să zică, veni şi clipa răfuielilor bănuite. Comisia încropită de Federaţia noastră ultra-privatizată l-a amendat pe Cornel Dinu cu contravaloarea a cinci kile de cotlet afumat şi l–a "suspendat" din... nu se ştie ce. Cu dovada în mână dl. Dinu va porni vitejeşte la atac şi va face, cum e şi normal, apel. După apel, va scoate arma din rastel şi se va adresa justiţiei cu încă un proces. În definitiv, suntem un stat de drept, nu de... stâng! ● Prudent ca un bursuc, dar la fel de "conversativ", domnul Mitică Graur, omul destinderilor noastre duminicale "suspendat" din motive oculte o vreme, a apărut din nou în prim plan. Narcisist şi inventiv, transferat benevol pe programul doi, a iniţiat un "club" al "personalităţilor" mistuite de patima gratuită a sporturilor de vară, iarnă şi anotimpuri intermediare. S-au vânturat idei "sublime" cu o suficienţă demnă de admirat. Singur Horia Alexandrescu, supărat foarte pe "naivitatea" companionilor, a spus lucrurilor pe nume. ● Bătrâna Doamnă şi-a suflecat crinolina şi baletează de ţi-e mai mare dragul ajungând pe locul trei fără nici un efort deosebit. Domnul Coco Dumitrescu, fratele lui Pârcălab, a declarat după meciul cu Steaua când un reporter plin de fantezie l-a întrebat "cum îşi explică rezultatul": "Aşa a vrut Cel de sus ". Ce înseamnă să posezi educaţie religioasă... ● La ora când apar aceste scrâşnite rânduri, scorul meciului cu Ţara Galilor va fi cunoscut până şi de sindicaliştii mărşăluitori întru triumful reformei şi tranziţiei. Vai de capul Guvernului dacă rezultatul nu va fi cel scontat... ● Un june cu veleităţi de gazetar, arogant şi exasperant de banal, scriitor, zice dânsul, e de părere că toată populaţia ţării care se uită "gură-cască" la serialul Dallas, poate fi caracterizată prin sintagma: "maimuţe adulte"... Junele în cauză, pe numele său adevărat Popescu Cristian Tudor, hărniceşte la ziarul **Adevărul** şi mai susţine că un "ziarist" nu trebuie să posede şcoală de "specialitate". E suficient să fie... inginer. Bravo, **Popiescule**! Neai turtit fesul...

Mircea MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro